

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

«LÆRERENS SYN PÅ
VERDIFORMIDLING»

«A TEACHERS' VIEW
ON VALUES EDUCATION»

Kandidatnummer: 241

GBPEL412

Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Bacheloroppgave i pedagogikkfaget

Veileder: Ina Kristin Johnsen Olsen

Innleveringsdato: 3. juni 2019

Antall ord: 8817

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

Abstract

The purpose of this study is to learn more about teacher's thoughts and opinions regarding values education, and is inspired by the content of the Norwegian school law. This thesis is mainly focused around the problem of «**What values does a primary teacher wish to express to his or her pupils?**» I interviewed two primary teachers working at different schools and I used the phenomenological method, where my aim was to uncover their thought process. In my theory section, I have presented different views on working with values education.

The results of my research shows that the primary teacher emphasise values regarding how we behave and treat other people. Therefore the primary teacher wishes to express values like tolerance and care. This will help the pupils learn how to interact and treat each other well. A possible reason for this emphasise, may be that they value the importance of beeing able to interact from a sosialcultural perspective. The ability to interact in a multicultural society is also of importance, concerning identity formation, interacting with different people, and beeing able to contribute to the society.

Innhold

Abstract	2
1.0 Innledning.....	5
1.1 Aktualisering.....	5
1.2 Bakgrunn for valg av tema.....	5
1.3 Problemstilling og avgrensing	6
1.4 Disposisjon.....	6
2.0 Teori.....	6
2.1 Valg av teori og teoretisk perspektiv.....	7
2.2 Verdier	7
2.3 Dannelse	8
2.4 Opplæringens verdigrunnlag	8
2.5 Verdiformidling.....	10
2.6 Verdiformidlingens kontekst	12
3.0 Metode	14
3.1 Kvalitativt intervju som metode.....	14
3.2 Valg av informanter	15
3.3 Utførelsen av intervjuene.....	15
3.4 Reliabilitet og validitet.....	16
3.5 Forforståelse.....	17
3.6 Etske hensyn.....	19
4.0 Analyse	19
4.1 Verdier som læreren tenker er viktige med tanke på elevens identitetsutvikling.....	20
4.2 Verdier som læreren tenker er viktige med tanke på elevens evne til å samhandle med andre	21
4.3 Verdier som læreren tenker er viktige med tanke på elevens evne til å bidra i samfunnet. 22	
4.4 Oppsummering av analysen	23
5.0 Drøfting.....	24
5.1 Verdier knyttet til elevens identitetsutvikling.....	24
5.2 Verdier knyttet til elevens evne til å samhandle med andre	25
5.3 Verdier knyttet til elevens evne til å bidra i samfunnet	27
5.4 Oppsummering av drøftingen	28
6.0 Avslutning	29
Litteraturliste.....	30
Vedlegg.....	32

Vedlegg 1 - Intervjuguide	32
Vedlegg 2 – Samtykkeskjema	33
Vedlegg 3 – Transkribert intervju 1	34
Vedlegg 4 – Transkribert intervju 2	41
Vedlegg 5 – Analyse av intervjuene	46
Vedlegg 6 – Analyse av overordnet del.....	57

Tabelliste

Tabell 1 – «En oversikt over verdier, inndelt i de tre kategoriene»	23
---	----

1.0 Innledning

1.1 Aktualisering

«Skolen skal bygge sin praksis på verdiene i opplæringslovens formålsparagraf»
(Kunnskapsdepartementet [KD], 2017, s. 5).

Trolig finnes det mange ulike forståelser knyttet til både innholdet i opplæringens verdigrunnlag, og hvordan dette skal prege skolehverdagen. Samtidig er forståelsene og meningene om dette temaet stadig i endring, ettersom samfunnet endrer seg. Dette understreker viktigheten av å reflektere over opplæringens verdigrunnlag, for å sikre at skolens virksomhet formidler de verdiene som kan bidra til positiv vekst og utvikling, både på individ- og samfunnsnivå.

Fra skolestart i 2020 skal nye læreplaner tas i bruk. En av årsakene til denne fagfornyelsen er for å sikre at elevenes læring i skolen, skal være relevant for fremtiden (Utdanningsdirektoratet, u.d.). Under slike endringer vil det være interessant å reflektere over hvor vi er på vei, og sammenligne dette med hvor vi står i dag. Når de nye læreplanene tas i bruk, vil den generelle delen av læreplanverket, bli erstattet med overordnet del. Denne delen inneholder verdier og prinsipper for grunnopplæringen, og har sitt utgangspunkt i opplæringslovens formålsparagraf (Utdanningsdirektoratet, 2018). Hvor vidt arbeidet med opplæringens verdigrunnlag vil endre seg som følge av fagfornyelsen, gjenstår å se.

1.2 Bakgrunn for valg av tema

Formålet med denne bacheloroppgaven er å undersøke lærerens tanker om arbeidet med verdiformidling i barneskolen. En slik undersøkelse mener jeg er viktig, ettersom lærerens verdiformidling er med på å forme de menneskene, som skal utvikle fremtidens samfunn. Da er det viktig at opplæringens verdigrunnlag kan gjøre elevene utrustet til å kunne leve i en kompleks samtid, og til å møte en ukjent framtid (KD, 2017, s. 5). Det er derfor avgjørende at man stiller spørsmål ved verdiformidling i skolen. Jeg tror at denne forskningen kan øke bevisstheten knyttet til verdiformidling, noe som vil være til hjelp når jeg selv skal ut i

arbeidslivet, som lærer i barneskolen. Samtidig kan temaet også være relevant for andre medstudenter og lærere.

1.3 Problemstilling og avgrensing

Med lærerens verdiformidling som tema, finnes det mange ulike aspekt som kan undersøkes. Dette gjorde det utfordrende å bestemme seg for en spesifikk problemstilling. For å avgrense oppgaven bestemte jeg meg for å forske på lærerens tanker om verdiformidling i skolen. Lærerens tanker kan omfatte så mangt, derfor har jeg valgt å fokusere på *hvilke verdier* læreren vektlegger i sin verdiformidling. Med utgangspunkt i temaet og avgrensinger, lyder problemstillingen som følger:

Hvilke verdier ønsker en lærer å formidle til elevene i barneskolen?

Denne problemstillingen vil fungere som en rød tråd i oppgaven, og spørsmålet vil bli drøftet med utgangspunkt i empiri og relevant teori. Problemstillingen har også vært styrende for valg av metode, noe jeg vil komme tilbake til i metodedelen. Funnene fra denne forskningen, håper jeg kan bidra til økt bevissthet knyttet til lærerens arbeid med verdiformidling i skolen.

1.4 Disposisjon

I del to av oppgaven vil jeg presentere relevant teori, knyttet til problemstillingen og empiri. Deretter vil jeg i den tredje delen, gjøre rede for hvilken forskningsmetode jeg har valgt. I del fire vil jeg analysere funnene, og vise til sentrale trekk ved informantenes tanker om verdiformidling i skolen. Disse trekkene vil bli drøftet i lys av utvalgt teori, før jeg avslutningsvis skal forsøke å besvare problemstillingen.

2.0 Teori

«Teori, av det greske *theoria*, betyr «det å se på», «betrakte» eller «granske»» (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 25). Teori er et vidt begrep, men forenklet kan man si at en teori er en generell påstand om virkeligheten. En teori er ikke selve virkeligheten, men en representasjoner av den. Det er viktig å påpeke at forskerblikket blir farget av

forskerens teoretiske ståsted. Både teori og forskerens egne erfaringer påvirker forskningsfokuset og gir retning for forskningsarbeidet (Postholm, 2005).

2.1 Valg av teori og teoretisk perspektiv

Valg av teoretisk perspektiv påvirker hvilke sider av virkeligheten man avdekker. «Et teoretisk perspektiv dreier seg om å undersøke et fenomen fra en spesiell synsvinkel eller ut fra en bestemt betraktningssmåte» (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 25). I dette studiet skal jeg undersøke tanker om verdiformidling i skolen. Siden jeg har valgt å undersøke temaet med utgangspunkt i hva lærere i barneskolen tenker, kan man si at fenomenet «verdiformidling i skolen» blir undersøkt fra et lærerperspektiv. I tillegg har jeg valgt å bruke teori om verdiformidling, skrevet av blant annet professorer innenfor pedagogikk og lærerutdanning. Derfor er det pedagogiske perspektivet også en sentral synsvinkel i undersøkelsen.

2.2 Verdier

Verdier er et komplekst begrep som kan brukes på ulike måter. Det kan for eksempel handle om nasjonale-, kulturelle-, religiøse-, kollektive- eller individuelle verdier. Verdier påvirker vårt levesett, menneskesyn, følelser, holdninger, handlinger og ikke minst våre valg (Thorsen, 2005, s. 148). På en generell basis kan man forstå verdier som noe vi anser som viktig eller betydningsfylt (Halvorsen, 2005, s. 21). Verdiene er viktige for oss, og kan derfor fungere som retningslinjer for hvordan vi handler. Våre normer eller uskrevne leveregler kan sies å representere ulike konkretiseringer av verdiene som ligger til grunn for handlingene våre. (Halvorsen, 2005, s. 21). Dersom du har inkludering som en verdi, kan dette vise seg ved at du konkret praktiserer en norm, som sier at alle skal få lov til å være med i leken. Samfunnsforsker Ottar Hellevik forklarer verdier på denne måten:

Verdier defineres som et individs oppfatninger om hva som er grunnleggende mål for egen tilværelse og samfunnsutvikling [...], og oppfatninger om hvordan det er riktig å gå fram for å nå disse målene [...]. Denne måten å bestemme verdier på, [...] gir et bilde av hva befolkningsmedlemmene selv oppfatter som det ønskelige

(Hellevik, referert i Halvorsen, 2015, s. 21).

Dette synet på verdier vektlegger verdier som grunnleggende mål for hvordan vi ønsker å leve. Det kan være interessant å reflektere over hvordan vi ønsker å leve i framtiden, og hvilke verdier som kan fungere som mål eller retningslinjer for å oppnå dette.

2.3 Dannelse

Dannelse er et komplekst begrep. Forenklet kan det tenkes at det handler om å utvikle seg som menneske gjennom interaksjon med omverdenen (Solerød, 2012, s. 16). Dette krever at man aktivt søker etter innsikt og forståelse sammen med andre. I tillegg handler det om å ta ansvar og reflektere over sine handlingsalternativer, og da spiller våre verdier en viktig rolle. Man skal kunne ta selvstendige valg på bakgrunn av ens egne verdier (Solerød, 2012, s. 16). Dannelse og verdier er på denne måten knyttet sammen. Skolen har et ansvar for elevenes dannelsesprosess, noe som medfører et ansvar for elevenes utvikling av et verdigrunnlag.

Dannelse innebærer på den ene siden at vi skal tilegne oss og beherske det kulturgitte, i betydningen det samfunnet anser som verdifulle kunnskaper, holdninger og verdier. På den andre siden skal vi ha evne til å overskride og vurdere kritisk det vi møter (Ulvik & Sæverot, 2013, s. 39). Skolen representerer et kollektivt verdigrunnlag. I samspill med det kollektive verdigrunnlaget, skal elevene også utvikle et individuelt verdigrunnlag som en del av deres dannelsesprosess. Et individuelt verdigrunnlag kan blant annet bestå av verdier som elevene har med seg fra hjemmet, sosiale medier og venner. Jeg har valgt å konsentrere meg mest om det kollektive verdigrunnlaget i skolen, som betegnes som opplærings verdigrunnlag. Dette handler om de verdiene som elevene skal lære seg i skolen, og inneholder verdier både på individnivå og samfunnsnivå. Til forskjell fra et individuelt verdigrunnlag, er opplærings verdigrunnlag, noe som alle skal kunne slutte seg til.

2.4 Opplærings verdigrunnlag

Formålsparagrafen i opplæringsloven utgjør det vi kan kalle for opplærings verdigrunnlag eller verdigrunnlaget i skolen. Denne paragrafen er forankret i barnekonvensjonen og menneskerettighetene (KD, 2015a, s. 6). Formålsparagrafen lyder som følger:

Opplæringa skal byggje på grunnleggjande verdiar i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfridom, nestekjærleik, tilgjeving, likeverd og solidaritet, verdiar som òg kjem til uttrykk i ulike religionar og livssyn og som er forankra i menneskerettane.

(Opplæringslova, 1998, § 1-1)

Verdiene i formålsparagrafen omtales som grunnmuren i skolens virksomhet. De beskrives som grunnlaget for vårt demokrati og skal hjelpe oss å leve, lære og arbeide sammen i en kompleks samtid og i møtet med en ukjent framtid (KD, 2017, s. 5). I skolen skal verdiene gjøres levende og få betydning for hver enkelt elev, gjennom formidling av kunnskap og utvikling av holdninger og kompetanse (KD, 2017, s. 5). Dette viser at verdiformidling skal integreres i alle aspekt ved opplæringen.

Den nye overordnede delen av læreplanverket utdyper formålsparagrafen. Tanken er at denne skal bidra til bedre sammenheng i læreplanverket, og tydeliggjøre betydningen av opplæringens verdigrunnlag, idet den trer i kraft i 2020 (KD, 2015a, s. 8). I overordnet del er skolens verdigrunnlag delt inn i seks emner: «Menneskeverdet», «Identitet og kulturelt mangfold», «Kritisk tenkning og etisk bevissthet», «Skaperglede, engasjement og utforskertrang», «Respekt for naturen og miljøbevissthet» og «Demokrati og medvirkning» (KD, 2017, s. 1). Man kan selvsagt diskutere i hvilken grad disse seks emnene er beskrivende for verdigrunnlaget i formålsparagrafen, men intensjonen er at de skal være dekkende og utfyllende beskrivelser, som forklarer hva dette verdigrunnlaget innebærer.

Våre felles verdier skal hjelpe oss til å leve gode liv her og nå, samtidig skal de være relevant for framtiden som vil møte oss. Det er derfor nødvendig at det åpnes for endringer, noe som skjer i form av fagfornyelsen. Konkrete verdier som nevnes i den overordnede delen av læreplanen er blant annet likeverd, likestilling, tilhørighet, kulturell bevissthet, kritisk og vitenskaplig tenkning, etisk bevissthet, utforskertrang, skaperglede, respekt for naturen, miljøbevissthet, demokrati, gjensidig respekt, toleranse, tros- og ytringsfrihet og frie valg. (KD, 2017). Dette viser at læreplanen inneholder mange ulike verdier. For å forenkle har jeg laget tre overordnede kategorier, som kan fortelle noe om hva verdiene i læreplanen handler om:

- Verdier som er viktige for identitetsutvikling

- Verdier som er viktige for samhandling
- Verdier som er viktige for samfunnsutvikling

Med denne forenklingen kan man tenke at de kollektive verdiene som står beskrevet i læreplanen, skal hjelpe oss til å leve godt med oss selv, andre og omgivelsene våre. Det vil naturligvis være glidende overganger mellom de ulike kategoriene. Dette vil si at en og samme verdi, kan i ulik grad ha betydning for en eller flere av kategoriene. Likevel kan inndelingen fortelle at verdiene i skolen skal hjelpe elevene på tre ulike nivå. Disse nivåene er i møte med seg selv, andre og samfunnet. Utdanningssystemet spiller altså en viktig rolle for barns utvikling, som grunnlag for å mestre eget liv i et demokratisk og mangfoldig samfunn (KD, 2015a, s. 5).

Jeg har valgt å ta utgangspunkt i disse tre overordnede kategoriene for å systematisere forskningen min. Kategoriene har derfor spilt en viktig rolle for for forståelsen og forskerblikket mitt. Dette vil jeg komme tilbake til i metodedelen.

Opplæringens verdigrunnlag er et sett av felles verdier som hele fellesskapet på skolen skal kunne slutte opp om, uavhengig av religiøs eller livssynsmessig tilhørighet (KD, 2015a, s. 20). Individets individuelle verdier skal ikke undertrykkes, men de skal kunne fungere i et samspill med skolens kollektive verdier. På denne måten skal alle kunne føle seg inkludert og bli utrustet for å bidra i skolens fellesskap og i samfunnets fellesskap.

2.5 Verdiformidling

Det er krevende å fokusere på verdier og holdningsskapende arbeid, både fordi det er omfattende, uten fasitsvar, og det berører oss så direkte og nært på godt og vondt.

Samtidig er det krav og forventning fra sentralt hold om at arbeidet skal gjøres

(Thorsen, 2005, s. 156).

Thorsen påpeker i sitatet overfor at verdiformidling er krevende arbeid. Derfor er det desto viktigere at man som lærer reflekterer over hvilke verdier man ønsker å formidle, og hvordan man formidler verdiene til elevene i praksis. Som tidligere nevnt skal verdiene gjøres levende og få betydning for hver enkelt elev (KD, 2017, s. 5). Dette krever blant annet at verdiformidling som skjer gjennom fag, samsvarer med verdiene som læreren møter

elevene med, i tillegg til verdiene som forventes av elevene ellers i skolehverdagen. Dersom elevene lærer om demokrati som styreform i samfunnsfagtimen, er det også viktig at de opplever hva demokrati vil si i praksis. Dette kan skje ved at elevene blir lyttet til, får mulighet til å påvirke det som angår dem, og at de møter hverandre med gjensidig respekt. Et annet konkret eksempel er at de lærer i timene om å løse konflikter på en demokratisk og fredelig måte, også bør være den framgangsmåten som forventes av elevene, når det oppstår konflikter i skolegården.

Thorsen sier også i sitatet overfor, at verdier og holdningsskapende arbeid er uten fasitsvar. Ofte må man veie ulike hensyn opp mot hverandre, og som lærer blir det viktig å bruke sitt profesjonelle skjønn, slik at den enkelte blir ivaretatt i møte med fellesskapet. I slike tilfeller skal elevens beste alltid være et grunnleggende hensyn (KD, 2017, s. 5). Verdiene som formidles i skolen skal hjelpe elevene til å bli selvstendige mennesker, som både individ og samfunn vil være tjent med (Halvorsen, 2005, s. 52).

Som lærer og verdiformidler kan man for eksempel lære elevene verdier som kan fungere som et redskap for å bli et psykologisk sterkere og mer autonomt individ (Halvorsen, 2005, s. 96). For eksempel kan likeverd tenkes å være viktig i arbeidet med å fremme selvstendige individ, og gi elevene tro på egne evner. Dette er en verdi som kan bli formidlet ved at læreren viser omsorg og ser den enkelte. På den andre siden vil en praksis der man driver forskjellsbehandling på bakgrunn av elevenes etnisitet, virke motstridende for å lære elevene om likeverd og en ikke-diskriminerende atferd (KD, 2017, s. 5).

Mulighetene for å lære elevene viktige verdier i løpet av en skolehverdag er mange. Samtidig kan man diskutere om lærerens påvirkningskraft, er tilstrekkelig for å lære elevene verdier. En side av saken er å lære elevene å handle ut fra opplæringens verdigrunnlag i skolen. En annen side er å klare å implementere verdigrunnlaget i elevens liv og framtid utenfor skolen. «Skal verdiene ha gjennomslagskraft, forutsettes relasjoner til signifikante personer» (Halvorsen, 2005, s. 99). Dette peker på betydningen av lærerens relasjonskompetanse som en viktig faktor for lærerens påvirkningskraft som verdiformidler. Den pedagogiske relasjonen som en lærer har til en elev, kan styrkes ved at den voksne møter barnet med en intensjon om å gjøre det som tjener barnets beste, nå og i fremtiden (Sævi, 2007, s. 115). Dersom man lykkes med å bygge en god lærer-elev-relasjon, vil sannsynligheten være større

for at man blir oppfattet som en signifikant person i elevens liv, noe som kan føre til bedre gjennomslagskraft som verdiformidler.

Skolens verdiformidling skal implementeres i alt skolerelatert arbeid. Opplæringens verdigrunnlag skal ikke kun være synlig i måten skolen møter elever, men også i måten skolen møter hjemmene (KD, 2017, s. 5). Et konkret eksempel på dette innebærer at dialogen mellom lærer og elev, og mellom hjem og skole, skal være basert på gjensidig respekt (KD, 2017, s. 9). På denne måten tydeliggjør skolen en demokratisk verdi i praksis.

Verdisynet til elever i dagens skoler blir mellom annet påvirket gjennom fritidsaktiviteter, venner og internett. Både skolens verdigrunnlag og elevens individuelle verdier, må bli sett på som to likeverdige verdisyn eller kulturformer. Det skal være toleranse både for framheving av det som er viktige verdier i samfunnet, men også for minoriteters rett til å mene noe annet (Halvorsen, 2005, s. 134). En slik forståelse vektlegger og praktiserer mellom annet verdiene om likeverd, toleranse og ytringsfrihet. Dette er som tidligere nevnt verdier som vi finner i skolens verdigrunnlag, og derfor verdier som lærerne skal formidle.

2.6 Verdiformidlingens kontekst

For å forstå hva og hvordan en lærer tenker om verdier og verdiformidling i skolen, må man undersøke dette i lys av den konteksten som læreren befinner seg i. «Å studere menneskelig aktivitet er altså å studere den nedfelt i en *historisk og samfunnsmessig kontekst*»

(Halvorsen, 2005, s. 36). I likhet med samfunnet, er skolen i stadig utvikling og endring.

Derfor kan det være naturlig at en lærer i dagens skole har andre meninger og tanker om verdiformidling, enn det en lærer på 30-tallet ville hatt. Tanker om verdier og dannelse har gjennom alle tider vært omtalt og diskutert. Dannelsestankenes utvikling fra 1700-tallet og frem til nyere tid, kan vise endringer i hva som har blitt vektlagt. Her kommer det frem at man tidligere la mye vekt på å tilegne seg og beherske det kulturgitte, og i vår tid ligger det mye vekt på evnen til kritisk vurdering og evnen til å takle forskjellighet (Solerød, 2014, s. 15). Når fagfornyelsen trer i kraft i 2020, vil dette kunne skape endringer for skolens kontekst og hva som videre vil bli vektlagt i verdiformidlingen.

Over lengre tid har den sosiokulturelle læringsteorien, utviklet av Lev Vygotsky, spilt en rolle for forståelsen av læring i norske skoler. Dette har jeg selv fått erfare gjennom tre år som

lærerstudent. En del av fagdidaktikken på lærerhøyskolen og arbeidsmetoder på praksisskoler, har hatt et utgangspunkt i at læring er sosial, noe som vektlegges i sosiokulturell læringsteori. «Sosiokulturelle perspektiv innebærer at *kunnskap blir konstruert gjennom samhandling og i ein kontekst*, og ikkje primært gjennom individuelle prosessar» (Dysthe, 2003, s. 44). Med et slikt syn er det naturlig å tenke at også overføring av verdier, skjer i møte med andre. Dette peker på viktigheten av å tilrettelegge for gode samhandlingsaktiviteter, noe som eksemplifiserer hvordan sosiokulturell læringsteori som en kontekst, kan påvirke menneskelig aktivitet. Med den sosiokulturelle settingen som utgangspunkt, beskriver dr.philos. og professor emerita fra Høgskolen i Sørøst-Norge, Else Marie Halvorsen, at det er gjennom sammenligninger mellom egne verdier og andres verdier, at man blir klar over hva man selv står for (2005, s. 50).

Å komme med en representativ beskrivelse av alt det som påvirker og skaper konteksten rundt verdiformidling i skolen, vil være for omfattende med tanke på omfanget og avsatt tid til denne studien. Likevel ønsker jeg å nevne det mangfoldet som finnes i dagens skole, ettersom dette kan forstås som et sentralt kjennetegn på hvordan skolen ser ut i dag. I 2015 skrev kunnskapsdepartementet at:

Skolen har fått mange elever fra grupper som i vårt land utgjør språklige og kulturelle minoriteter. Utdanningen må derfor formidle kunnskap om andre kulturer og utnytte de muligheter til berikelse som minoritetsgrupper og nordmenn med annen kulturell bakgrunn gir. Viten om andre folk gir egne og andres verdier en sjanse til å prøves. Oppforstringen skal motvirke fordommer og diskriminering og fremme gjensidig respekt og toleranse mellom grupper med ulike levesett

(KD, 2015b, s. 4).

Sitatet viser eksplisitt flere verdier som skolen skal formidle i kontekst av et bredt mangfold i skolen. Å si at man møter det kulturelle mangfoldet med åpenhet og toleranse, er noe annet enn å gjennomføre det i praksis. Halvorsen omtaler denne prøvelsen som «den egentlige verdiprøvingen» (2005, s. 50). Det er under den egentlige verdiprøvingen at det virkelig viser seg, om man klarer å leve side om side i positiv samhandling, med dem som tenker og tror annerledes enn seg selv (Halvorsen, 2005, s. 50).

3.0 Metode

«Metode, av det greske *methodos*, betyr å følge en bestemt vei mot et mål» (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 16). Målet mitt og problemstillingen for dette forskningsprosjektet, handler som sagt om å undersøke hvilke verdier en lærer ønsker å formidle til elevene i barneskolen.

På et overordnet plan er forskningen basert på samfunnsvitenskaplig metode. Dette dreier seg om å hente og analysere informasjon fra den sosiale virkeligheten, og finne ut hva dette kan fortelle om samfunnsmessige forhold og prosesser (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 16). Innenfor samfunnsvitenskaplig forskning arbeider man med å integrere teori og empiri. I denne oppgaven bruker jeg en induktiv tilnærming, for å gjøre dette. Det vil si at jeg trekker slutninger fra det spesielle til det mer allmenne, at jeg går «fra empiri til teori» (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 27). Ettersom jeg ønsker å undersøke lærerens tanker om verdiformidling i skolen, har jeg også tatt i bruk en fenomenologisk tilnærming. Denne tilnærmingen retter fokuset på menneskers erfaringer og forståelse av et fenomen (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 99).

3.1 Kvalitativt intervju som metode

Det er problemstillingen som styrer valg av metode (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 29). På grunn av dette var det viktig at metoden jeg valgte, kunne gi meg fylldige beskrivelser av lærerens tanker om verdiformidling i skolen. Man skiller gjerne mellom kvantitative og kvalitative metoder. Jeg valgte å bruke kvalitativt intervju som metode, ettersom denne blant annet er mer fleksibel, med rom for åpne spørsmål (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 17). Dette var viktig, ettersom hensikten med intervjuet var å undersøke lærerens tanker. Måten jeg samlet inn empiri på, var med et semistrukturert intervju. Jeg brukte en intervjuguide (vedlegg 1) med spørsmål knyttet til problemstillingen, men rekkefølgen på spørsmålene og eventuelle oppfølgingsspørsmål, ble tilpasset underveis i intervjuet. Dette var et bevisst valg for å prøve å få frem lærerens meninger og synspunkt, med minst mulig påvirkning fra mine erfaringer og teoretisk ståsted. I intervjuguiden forsøkte jeg å formulere åpne spørsmål, for å legge minst mulig føringer på hva informantene skulle velge å fortelle om.

3.2 Valg av informanter

Hvilke informanter man velger og hvordan man velger dem, vil påvirke forskningsresultatet. Med tanke på problemstillingen ble det naturlig å vende seg til lærere i barneskolen som informanter til forskningsprosjektet, ettersom dette skulle dreie seg om lærerens syn på verdiformidling i barneskolen. En slik strategisk utvelgelse var nødvendig, for å få samlet inn relevant empiri. Med kriteriet om at informanten måtte være en lærer i barneskolen, kan man si at jeg har brukt en kriteriebasert utvalgsstrategi (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 51). For å rekruttere informanter sendte jeg mail til ulike rektorer på flere barneskoler. Mailen inneholdt informasjon om prosjektet, samtykkeskjema, intervjuguide og et ønske om tilbakemelding, dersom de hadde en lærer som kunne tenke seg å delta som informant. På grunn av lite respons sendte jeg også mail til tidligere praksislærere og andre jeg kjenner som arbeider som lærer i barneskolen. Dette kan ligne på bekvemmelighetsutvelgelse, men det er likevel den kriteriebaserte utvelgelsen, som har blitt vektlagt. Jeg har endt opp med to intervjuer, der den ene informant var en jeg kjente, og den andre informant er en som tidligere har vært min praksislærer. Begge informantene jobber som kontaktlærere i barneskolen og har erfaring som praksislærere.

3.3 Utførelsen av intervjuene

Det kvalitative intervjuet egner seg spesielt godt for å få innsikt i informantenes egne erfaringer, tanker og følelser (Dalen, 2011, s. 13). Jeg gjorde informantene oppmerksomme på at det var deres tanker om verdiformidling, jeg ville vite mer om i intervjuet. Holdningen min til intervjuet var at informanten satt inne med kunnskap, som jeg skulle hente frem og avdekke. På grunn av dette kan man forstå intervjuprosessen som en form for kunnskapsinnhenting (Kvale & Brinkmann, 2015). Spørsmålene i intervjuguiden ble laget med utgangspunkt i problemstillingen, for å sikre at informantene ville gi meg informasjon som kunne svare på denne. Nøkkelspørsmålene fra intervjuguiden handlet om hvilke verdier læreren tenker er viktige, i henhold til tre ulike kategorier. Disse har jeg utarbeidet med utgangspunkt i overordnet del i læreplanverket (vedlegg 6):

- Hvilke verdier tenker du er viktige med tanke på *utvikling av elevens egen identitet*?

- Hvilke verdier tenker du er viktige med tanke på *elevens evne til å samhandle med andre*?
- Hvilke verdier tenker du er viktige med tanke på *elevens evne til å bidra til utvikling i samfunnet*?

Begge intervjuene ble gjennomført på informantenes skoler. Under intervju 1 (vedlegg 3) ble vi nødt til å bytte rom etter en liten stund, men utenom dette ble begge intervjuene gjennomført uten forstyrrelser. Siden jeg brukte lydopptak, hadde jeg mer kapasitet til å fokusere på informanten og intervjusituasjonen. Jeg hadde fokus på å lytte og la informanten snakke fritt rundt spørsmålene. Samtidig brukte jeg noen markører som for eksempel å nikke og respondere med «mhm», for å vise informanten at jeg lyttet. I tillegg prøvde jeg å være bevisst på bruken av pauser underveis i intervjuet, for å gi informanten tid til å tenke og reflektere over spørsmålene (Dalen, 2011, s. 32). Ettersom jeg er en utrent intervjuer var det krevende å sette av tid til gode tenkepauser. I tillegg var det utfordrende å respondere på en god måte, samtidig som jeg skulle være mest mulig nøytral for ikke å påvirke informanten. Begge informantene var tilsynelatende komfortable i intervjusituasjonen. I etterkant av intervjuene har begge informantene fått mulighet til å komme med eventuelle tilføyelser eller kommentarer til det transkriberte materialet, men ingen av informantene har hatt behov for å komme med endringer.

3.4 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet handler om forskningens pålitelighet, altså om den er til å stole på. Det som påvirker reliabiliteten er nøyaktigheten av undersøkelsens data; hvilke data som brukes, måten de samles inn på, og hvordan de bearbeides. (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 23). En viktig faktor som har innvirkning på forskningens reliabilitet, er måten spørsmålene formuleres på. Dersom spørsmålene oppleves som kronglete formulert, vil dette kunne påvirke hva informanten forteller eller lar være å fortelle. I forkant av intervjuene ble spørsmålene testet ut på noen medstudenter. Dette gav meg et inntrykk av hvordan spørsmålene fungerte. I formuleringen av spørsmålene har jeg lagt vekt på å unngå ledende spørsmål, ettersom dette kan påvirke informantenes meninger om temaet. Dette er også et viktig poeng for å styrke reliabiliteten.

Validitet, av engelsk *validity*, som betyr *gyldighet*. Validitet handler om hvor godt dataene representerer virkeligheten (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 24). Valide data samsvarer godt med det generelle fenomenet, som i dette tilfelle var lærerens tanker om verdiformidling i barneskolen. Formålet med det kvalitative intervjuet var å samle inn empiri som kunne representere lærerens tanker om verdiformidling. Et kvalitativt intervju er som tidligere nevnt en egnet metode for å få innsikt i informantens egne erfaringer, tanker og følelser. Med tanke på at metoden var tilpasset formålet, kan man si at dette styrker validiteten på innsamlet empiri.

Ettersom jeg kun har empiri fra to lærere i barneskolen, er ikke dette nok representanter til å kunne generalisere. Derfor kan ikke empirien fortelle noe om hva alle lærere i barneskolen, sannsynligvis tenker om verdiformidling. I dette tilfellet ville forskningen vært invalid. Likevel var ikke intensjonen med dette forskningsprosjektet å generalisere. Som forsker ville jeg heller gå mer i dybden og undersøke enkelte oppfatninger om verdiformidling. Til dette formålet mener jeg at forskningen er valid, ettersom informantene har fått mulighet til å ytre sine refleksjoner og tanker om verdiformidling i intervjuene.

Likevel er det nødvendig å understreke at empiri aldri vil kunne være mer enn en form for representasjon av virkeligheten eller det fenomenet man undersøker. Det er ikke selve virkeligheten (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 21). I tillegg kan det kanskje tenkes at det er lettere å mene noe om verdiformidling, når man står i en reell situasjon, sammenlignet med å få spørsmål om dette i et intervju. Under gjennomføringen av intervjuene, fikk jeg likevel inntrykk av at lærerne fikk tid og brukte muligheten til å reflektere og formidle sine tanker om verdier og verdiformidling.

3.5 Forforståelse

Forskerens forforståelse kan påvirke hva man observerer, og hvordan observasjonene vektlegges og tolkes (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 22). Hvordan man forholder seg til egen forforståelse har innvirkning på resultatet. Det er derfor nødvendig å være bevisst sine egne perspektiver og meninger. I intervjusituasjonen prøvde jeg så godt det lar seg gjøre å legge bort egen forforståelse, slik at dette ikke skulle påvirke hvordan jeg forstod informantens tanker. Likevel har jeg i dette forskningsprosjektet, brukt tid på å analysere overordnet del av læreplanen. Dette har vært en viktig ressurs i både analyse og drøfting.

Siden forforståelsen kan prege måten man ser virkeligheten på, er det viktig å få frem at overordnet del har hatt en viktig betydning i forskningsprosjektet (Thurén, 2009, s. 66).

Kategoriene som jeg har utarbeidet fra arbeidet med overordnet del, har vært en viktig ressurs i den empiriske analysen. Samlet dekker kategoriene verdier på både individ- og samfunnsnivå. Ettersom kategoriene er sentrale for metodearbeidet, ønsker jeg å utdype hvordan de er tenkt.

Den første kategorien handler om individnivå og verdier som er viktige for elevens identitetsutvikling. Overordnet del nevner mellom annet tilgivelse, nestekjærlighet og solidaritet, som viktige verdier for at mennesker skal vokse og utvikle seg. I tillegg står det at historisk og kulturell innsikt er viktig for utvikling av elevenes identitet (KD, 2017, s. 6). Disse eksemplene viser at det er mange ulike verdier som kan ha betydning for identitetsutvikling. Derfor vil det være interessant å undersøke informantenes meninger, om verdier i henhold til dette fokusområdet.

Den andre kategorien handler om samfunnsnivå og verdier som er viktige for elevens evne til å samhandle med andre mennesker. Verdier som kan tenkes å ha stor betydning i dette tilfellet, er for eksempel demokratiske verdier som gjensidig respekt og toleranse (KD, 2017, s. 8). Disse verdiene kan tenkes å være viktige for å klare å omgås hverandre, på en god måte, noe som igjen har betydning for hvordan samhandlingen går. Med identitetsutvikling eller samfunnsutvikling som utgangspunkt, kan man også tenke at de samme verdiene har betydning. Dette viser at kategoriene ikke er lukket, men det finnes glidende overganger.

Den tredje kategorien handler også om samfunnsnivå, men til forskjell fra de andre, vektlegger denne kategorien, verdier som er viktige med tanke på elevens evne til å bidra til positiv utvikling i samfunnet. I overordnet del står det at: «Et godt samfunn er tuftet på et inkluderende og mangfoldig fellesskap» (KD, 2017, s. 6). Med en slik forståelse vil verdier som blant annet inkludering og respekt for at mennesker er forskjellige, være viktig for elevens evne til å bidra positivt i samfunnet. I tillegg kan det tenkes at verdier som respekt for naturen, skaperglede, etisk bevissthet og kritisk tenkning, også framtrer som viktige verdier som elever bør ha med seg for å kunne bidra til positiv samfunnsutvikling.

Det er altså mange ulike verdier som kan ha betydning for identitetsutvikling, samhandling eller samfunnsutvikling. Ved å rette oppmerksomheten spesifikt på ett og ett område av

gangen, er det interessant å undersøke hvilke forskjeller dette medfører, med tanke på hvilke verdier læreren vektlegger i de ulike kategoriene. Et viktig formål ved å la læreren knytte verdier opp mot tre ulike kategorier, har vært for å få frem et mest mulig helhetlig bilde av lærerens verdiformidling. I tillegg til at kategoriene kan øke sannsynligheten for at flere sider av verdigrunnet blir avdekket, kan de også gjøre det mer konkret og enklere for læreren å si noe om verdier.

3.6 Etiske hensyn

Som forsker må jeg ivareta forskningsetiske prinsipper. Dette omfatter informantens rett til selvbestemmelse og autonomi, forskerens plikt til å respektere informantens privatliv, og forskerens ansvar for å unngå skade (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 41). Begge intervjuene startet derfor med en kort gjennomgang av samtykkeskjemaet (vedlegg 2), for å forsikre meg om at informantene var informert om hva det ville innebære å delta i forskningsprosjektet. «All informasjon forskeren samler inn, er taushetsbelagt og skal presenteres (publiseres) i anonymisert form» (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 47). Det var derfor viktig for meg å understreke at informantene ikke ville bli gjenkjent i publikasjonen og at lydopptaket ville bli slettet. I forkant av intervjuene måtte jeg søke til NSD om å få godkjenning av forskningsprosjektet. Dette var fordi prosjektet krevde behandling av personopplysninger i kommunikasjon med informantene. Med dette har man et etisk ansvar som forsker.

4.0 Analyse

Ettersom jeg bruker en fenomenologisk tilnærming er det informantenes subjektive opplevelse som står i fokus i forskningen (Postholm, 2005, s. 84). Målet for analysen er å undersøke informantenes tanker om verdiformidling.

Jeg ser på empirien med et fortolkende blikk, fordi det er «den dypere meningen i enkeltpersoners erfaringer» som jeg har et ønske om å forstå (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 100). Det er viktig å understreke at å tolke er en usikker virksomhet, fordi dette er noe som påvirkes av konteksten, forskerens forforståelse og egne vurderinger (Thurén, 2009, s. 113). Man må være bevisst på dette, når man driver analyse- og drøftingsarbeid.

Allerede under kodingen blir materialet til en viss grad tolket. Etter at man har analysert og funnet en beskrivelse av datamaterialet som er på et høyere abstraksjonsnivå, vil det være nødvendig å vurdere hvordan denne forståelsen av sammenfattet empiri, samsvarer med helhetsinntrykket av det opprinnelige materialet. Videre må man også vurdere analysen og drøftingen i lys av eksisterende forskning og teorier (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 105).

Analyseprosessen begynte med at jeg leste gjennom begge intervjuene grundig, for å få en helhetlig forståelse. Deretter studerte jeg ulike deler som var direkte knyttet opp mot problemstillingen. For å få et overblikk over intervjuene ble delene kodet. Dette gjorde det enklere å trekke paralleller mellom empiri og teori. I arbeidet med kodingen valgte jeg å bruke de tre kategoriene som er beskrevet i metoddelen. For å få en mer oversiktlig framstilling av funnene fra empirien har jeg valt å holde disse tre kategoriene hver for seg i de tre neste delkapitlene. Samlet skal dette kunne bidra til å svare på hvilke verdier læreren ønsker å formidle til elevene. For å tydeliggjøre sitatene fra empirien har jeg valt å markere dem i kursiv og med inntrykk i teksten. Eventuelle lyttemarkører er fjernet fra sitatene for å gjøre det mer leservennlig.

4.1 Verdier som læreren tenker er viktige med tanke på elevens identitetsutvikling

For å få innblikk i hvilke verdier læreren formidler til elevene, ble informantene først spurt om hvilke verdier de tenker er viktige med tanke på utvikling av elevens egen identitet.

Informant 1 opplevde at det var vanskelig å svare på dette spørsmålet:

Ja, ehm. Syns det er litt vanskelig å svare på det. (1)

På slutten av intervjuet får informant 1 anledning til å fortelle dersom han har flere tanker rundt temaet verdiformidling. Her forteller informant 1 om verdier som blir formidlet gjennom fag. Noen av disse verdiene kan tenkes å være viktige for utvikling av elevens identitet. Informant 1 nevner mellom annet viktigheten av *innsats* og det med å *akseptere at man har ulike evner* og er gode på ulike ting:

I andre fag så kommuniserer vi til de at gjør deres beste, også er dere gode på forskjellige ting, men alle må hvert fall prøve så godt de kan. (1)

I henhold til hvilke verdier som læreren tenker er viktige for utvikling av elevens identitet, nevner også informant 2 at det er viktig å kunne *akseptere ulikheter*:

At læreren viser forståelse og åpenhet for at alle er forskjellige, men og at vi lærer elevene til at det er greit å være forskjellig. (2)

4.2 Verdier som læreren tenker er viktige med tanke på elevens evne til å samhandle med andre

Med tanke på samhandling hadde begge informantene flere verdier de mente var viktige. Verdiene som ble snakket om, handler mye om hvordan man skal oppføre seg overfor andre mennesker eller hvordan man skal behandle andre. Verdier som ble nevnt var blant annet *høflighet, omtenksomhet, lytting, ærlighet, hensyn og toleranse*:

Ehm, for eksempel et ord som å være høflig overfor hverandre, syns jeg er viktig. At de kan snakke sammen på en grei måte, selv om de eventuelt er uvenner. (1)

I samhandling, det med å snakke fint til hverandre, rose hverandre, backe hverandre opp, og dytte hverandre videre, hjelpe hverandre, det er viktige verdier som elevene må kunne for å kunne samhandle. (2)

Jeg mener at de bør øve seg på å være lyttende overfor hverandre. Jeg syns de bør være omtensomme og ærlige overfor hverandre. (1)

Hensynsfull er et ord som vi har jobbet veldig mye med. (1)

[...] det med å tolerere at vi jobber ulikt eller tolerere at vi er ulike. Eh, det med å takle å bli satt sammen med hvem det skulle være, det er vanskelig for noen, men det er en viktig egenskap å lære seg [...] (2)

4.3 Verdier som læreren tenker er viktige med tanke på elevens evne til å bidra i samfunnet

Verdiene som informant 1 mente var viktige med tanke på elevens evne til å bidra i samfunnet, var mellom annet *hensyn, mot og overbærenhet*.

[...] hvis de blir mer hensynsfulle av å være i klassen min, så tror jeg vi får det bedre alle sammen, hvis alle hadde vært gode på å vise hensyn, så tenker jeg det er en slags universell verdi som jeg synes er viktig. At de viser hensyn i framtiden til naboer, studievenner, eller venner og sånn, det tror jeg er viktig. (1)

Og modig er et annet ord som jeg også trener de på, de må være modige på å si ifra hvis det skjer urett seg i mellom, de må være modige for å ta ordet i klassen. Det krever jo litt å presentere eller å forklare hvorfor de har blitt urettferdig behandlet. Så å være litt modig til å stå opp for urett det prøver vi å trene de til, men det er jo en langvarig greie. (1)

Fordi de krangler mye, det er mye greier, men de er veldig overbærende med hverandre. Så hvis de fortsetter der de er når de er ferdige med 7. klasse, så tror jeg at det kan bli bra på sikt. (1)

Det er også interessant å legge merke til at informant 1 nevner mye som ligner verdiene som ble nevnt med tanke på elevens evne til samhandling:

Men jeg tror selv at, mange hadde fått det bedre hvis de hadde brukt og praktisert disse ordene, være omtenksum overfor hverandre, være hensynsfulle og vise at de er litt rause og greie med hverandre. (1)

Verdiene som informant 2 mente var viktige med tanke på elevens evne til å bidra i samfunnet var *omsorg*. I dette tilfellet mente informant 2 at det var nødvendig å kunne ta vare på seg selv og være *selvstendig*, for å videre kunne hjelpe og vise *omsorg* i samfunnet:

[...] vi jobber jo litt med psykologisk førstehjelp, det med å kunne hjelpe seg selv, det er en viktig prosess, for å komme dit at de kan bidra i samfunnet, så må de og kunne hjelpe seg selv først, tenker jeg. (2)

I tillegg fikk hun frem at det er mange ulike måter man kan vise omsorg på, og at små ting kan ha stor verdi i samfunnet:

(...) vise forskjellige måter man kan vise omsorg på. Nå skal vi ut og plukke boss i naturen og det er jo en måte å vise omsorg på eller hjelpe til i samfunnet. Vise de at det er små ting som egentlig skal til for å bidra, og at små ting har en stor verdi allikevel. (2)

4.4 Oppsummering av analysen

Tabell 1 – «En oversikt over verdier, inndelt i de tre kategoriene»

Verdier som er viktige med tanke på elevens identitetsutvikling	Verdier som er viktige med tanke på elevens evne til å samhandle med andre	Verdier som er viktige med tanke på elevens evne til å bidra i samfunnet
<ul style="list-style-type: none"> - Aksept for ulikheter - Innsats 	<ul style="list-style-type: none"> - Høflighet - Omtenksomhet - Lytting - Ærlighet - Hensyn - Toleranse 	<ul style="list-style-type: none"> - Hensyn - Modighet - Overbærenhet - Omtenksomhet - Raushet - Selvstendighet - Omsorg

Man kan tenke at innholdet til de ulike verdiene i tabellen, kan gli litt over i hverandre. For å gjøre det mer oversiktlig, velger jeg derfor å bruke begrepsuttrykkene *toleranse* og *omsorg*, som samlebegreper for de verdiene som informantene la mest vekt på. Disse begrepene kan man forstå som verdier, som i stor grad handler om hvordan man kan samhandle og omgås andre mennesker på en god måte. Dersom man forstår aksept for ulikheter, toleranse og overbærenhet som verdier som handler om en del av det samme, ser man at dette er en type verdier som gjentar seg i alle kategoriene. Jeg velger å bruke toleranse som et samlebegrep for disse verdiene, med en forståelse om at de handler om å kunne behandle andre med respekt, til tross for ulikheter. Omsorg, omtenksomhet og raushet, kan også tenkes å være verdier som ligner på hverandre. Disse verdiene ble snakket om flere ganger i løpet av intervjuene. For å gjøre det mer oversiktlig velger jeg å bruke omsorg som et

samlebegrep for det som handler om å vise godhet til hverandre. Samlebegrepene er utarbeidet med utgangspunkt i informantenes uttalelser i intervjuene.

Oppsummert kan man forstå at informantene legger vekt på verdier som gir retning for hvordan man bør behandle og omgås andre. Dette kan tenkes å være verdier som i stor grad handler om samhandling og hvordan vi møter andre mennesker. Det at disse verdiene går igjen i alle kategoriene, vil jeg se nærmere på i drøftingsdelen.

5.0 Drøfting

I denne drøftingsdelen skal jeg knytte funnene fra analysen, opp mot teorien som ble presentert i teoridelen. Dette skal forhåpentligvis kunne fortelle noe om hvilke verdier en lærer ønsker å formidle til elevene. I likhet med analysen, består drøftingsdelen av tre deler, i tillegg til en oppsummering til slutt. Første del er knyttet til elevens identitetsutvikling. Andre del er knyttet til elevens evne til å samhandle med andre. Den tredje delen er knyttet opp mot elevens evne til å bidra til utvikling i samfunnet. Med utgangspunkt i de ulike delene vil lærerens tanker om verdiformidling bli undersøkt.

5.1 Verdier knyttet til elevens identitetsutvikling

I overordnet del av læreplanen står det at: «Ulikheter skal anerkjennes og verdsettes» (KD, 2017, s. 6). Dette ligner på informantenes tanker om at det er en viktig verdi, å kunne vise forståelse og åpenhet for at alle er forskjellige. Ved at skolen anerkjenner og verdsetter ulikheter, vil det bli enklere for elevene å lære seg det som kreves for å gjøre det samme. Dette handler om å gjøre verdiene levende for elevene (KD, 2017, s. 5).

Det kan tenkes at informantenes tanker om verdier som er viktige for elevens identitetsutvikling, kan være påvirket av en sosiokulturell tankegang (Dysthe, 2003, s. 44). Dette medfører at man gjerne vektlegger det å vokse som individ, som noe som skjer i samspill med andre. Det å fremme en positiv identitetsutvikling, forutsetter derfor at man har evne til å skape et godt samspill, med de man har rundt seg. Forståelse og åpenhet for at alle er forskjellige, vil gjerne handle om at man viser toleranse og gjensidig respekt i møte

med andre (KD, 2017, s. 8). På denne måten kan man gjennom samhandling, fremme positiv identitetsutvikling, både hos seg selv og andre.

Informantens fokus på å lære elevene å samarbeide på tross av ulikheter, samsvarer med at dannelse i nyere tid, blant annet har handlet om å takle forskjelligheter (Solerød, 2014, s. 15). Denne evnen viser seg å være nødvendig, for å utvikle egne verdier og vokse som individ i et mangfoldig samfunn (KD, 2015b, s. 4). Samtidig blir evnen til kritisk vurdering, også sett på som sentralt for å vokse som individ, ettersom dagens samfunn møter oss med en strøm av informasjon fra ulike kanter (Solerød, 2014, s. 15). Evnen til å tenke kritisk uttrykkes også eksplisitt i formålsparagrafen (Opplæringslova, 1998, § 1-1). Kritisk vurdering kan derfor tenkes å være en sentral del av dagens syn på identitetsutvikling. Ettersom informantene ikke nevner evnen til kritisk vurdering, viser dette manglende samsvar med sentrale styringsdokumenter. Likevel må det tas i betraktning at det er begrenset hva man får formidlet, i løpet av et kort intervju.

5.2 Verdier knyttet til elevens evne til å samhandle med andre

Et samlet inntrykk av informantenes tanker i dette tilfellet, var at tankene i stor grad handlet om verdier, som sier noe om måten man skal behandle andre på. Som lærer i skolen er det tydelige retningslinjer for hvordan man skal behandle elevene: «Alle elever skal behandles likeverdig, og ingen elever skal utsettes for diskriminering» (KD, 2017, s. 5). På bakgrunn av dette, kan man forstå det som naturlig, at læreren også vektlegger hvordan elevene behandler hverandre. Informant 1 snakket om det å være høflig. Det at elevene er høflige og greie med hverandre, kan forstås som en norm som konkretiserer verdiene omsorg, toleranse, likeverd og som motvirker diskriminering (Halvorsen, 2005, s. 21).

Med utgangspunkt i informantenes tanker om verdier i lys av elevens evne til samhandling, kan man forstå toleranse og omsorg som forutsetninger og retningslinjer, for god samhandling. Med mye sosiokulturelt læringsarbeid i skolen, blir derfor verdiformidlingen av toleranse og omsorg, en sentral faktor i læringsarbeidet (Dysthe, 2003, s. 44).

Når det kommer til toleranse og samhandling, gir informant 2 et bilde av «den egentlige verdiprøvingen» (Halvorsen, 2005, s. 50). Informant 2 sier i dette tilfellet, at det å takle å bli satt sammen med hvem som helst, kan være vanskelig, men at det likevel er en viktig

egenskap å lære seg. Mangfoldet i skolen kan oppleves som en utfordring. Samtidig kan man forstå mangfoldet som en mulighet til å lære og øve seg på viktige verdier. Dette vil være nyttig for å kunne skape gode samarbeid i framtiden (KD, 2015b, s. 4). Realiteten er at man noen ganger lever ut andre verdier, enn de som er til det beste for samfunnet og de rundt oss. Dette understreker viktigheten av kontinuerlig arbeid og bevissthet, knyttet til utviklingen av det kollektive verdigrunnlaget, som skal gjelde i skolen og i samfunnet. Det er et omfattende, men samtidig viktig arbeid (Thorsen, 2005, s. 156).

Omsorg er også en sentral verdi som informantene trekker frem, med tanke på samhandling. I dette tilfellet kan informantenes tanker minne om det å vise solidaritet, og stille opp for andre (Opplæringslova, 1998, § 1-1). For eksempel kan omsorg gjennom å vise hensyn, hjelpe og støtte hverandre, forstås som ulike måter å praktisere solidaritet på.

Viktigheten av samhandling viser seg på mange ulike nivå i skolen. Elevene må ofte samhandle i klasserommet og i friminuttene. I tillegg skal læreren kunne samhandle med hver enkelt elev, for å støtte elevene i læringsprosessen. Lærers relasjonskompetanse og verdiformidling, vil være viktige faktorer i dette tilfellet (Sævi, 2007, s. 115). En måte å skape en god lærer-elev-relasjon, er ved å vise omsorg for eleven, og på denne måten anerkjenne elevens menneskeverd (KD, 2017, s. 5). Det å bygge en god relasjon vil være et viktig fundament, for å fremme en adekvat samhandling der verdiformidlingen kan nå frem.

I tillegg til å samhandle med elever, skal læreren også samhandle med foreldrene til elevene. Skole-hjem-samarbeidet er nødvendigvis ikke alltid like enkelt. Noen ganger kan det oppstå spenninger mellom skolens sett av verdier, og de verdiene som eleven opplever som viktige for seg selv eller sin familie (Halvorsen, 2005, s. 134). Samtidig er skole-hjem-samarbeidet en viktig ressurs for elevens læring og utvikling. Det er derfor nødvendig at både opplærings verdigrunnlag og elevens individuelle verdier, blir sett på som to likeverdige verdisyn (Halvorsen, 2005, s. 134). En slik holdning kan fremme gjensidig respekt og toleranse, noe som kan føre til positive konsekvenser for samhandling mellom skole og hjem.

Det å skape et godt samspill mellom ulike verdier, kan forstås som et arbeid uten fasitsvar (Thorsen, 2005, s. 156). Denne utfordringen kan man møte i samhandling mellom lærer og foreldre, men også mellom lærer og elever, og elevene seg imellom. Verdiene som informantene nevner med tanke på samhandling, er derfor viktige i alle disse tilfellene.

Læreren bør derfor være et godt eksempel på hvordan man kan møte andre med toleranse og omsorg. Dialog og samhandling skal være basert på gjensidig respekt, noe som blant annet toleranse og omsorg kan være med på å fremme (KD, 2017, s. 9).

5.3 Verdier knyttet til elevens evne til å bidra i samfunnet

Verdiene som informantene trekker frem med tanke på samfunnsutvikling, er blant annet hensyn og omsorg. Informant 2 peker på nødvendigheten av å kunne ta vare på seg selv, fordi dette er en nødvendig forutsetning, for å bli i stand til å vise andre omsorg. Verdiene i skolen bør derfor hjelpe elevene til å bli selvstendige mennesker. Dette vil skape fordeler, både for individ og samfunn (Halvorsen, 2005, s. 25). Som nevnt i teoridelen, har man som lærer et ansvar for å lære elevene verdier, som kan fungere som et redskap for å bli et psykologisk sterkere og mer autonomt individ (Halvorsen, 2005, s. 96). For eksempel kan en verdi som likeverd, minne elevene på at de er like mye verdt som alle andre, og dette kan hjelpe elevene til å ikke miste troen på egne evner. Ut fra denne forståelsen kan det tenkes at likeverd, vil kunne virke positivt inn på elevens identitetsutvikling, noe som igjen vil virke positivt inn på elevens evne til å bidra i samfunnet.

Informant 1 vektlegger evnen til å vise hensyn og til å være overbærende med hverandre. Dette minner mellom annet om det som står i overordnet del under demokrati og medvirkning: «Skolen skal også skape respekt for at mennesker er forskjellige, og elevene skal lære å løse konflikter på en fredelig måte. (KD, 2017, s. 9)». Informant 1 sine tanker kan fortelle at det å være hensynfull med hverandre, er grunnleggende viktig for å bidra til et godt samfunn. Derfor kan man forstå tankene til informant 1, som et fokus på samhandlingens sentrale rolle, i lys av samfunnsutvikling. Samtidig er det også andre måter å være hensynfull på. Et eksempel er å være hensynfull med tanke på omgivelsene. Som informant 2 nevner, kan man vise omsorg eller hensyn, ved å plukke søppel i naturen. Dette handler om respekt for naturen og miljøbevissthet, og er et aktuelt tema i dagens samfunn (KD, 2017, s. 8). På grunn av dette var det overraskende at informantene ikke valgte å si mer om natur og miljøvern. Likevel kan dette vise at informantene konsentrerte seg mest om verdier som først og fremst bidrar til god samhandling mellom mennesker.

Samlet kan informantenes tanker om verdier knyttet til samfunnsutvikling, vise at identitetsutvikling, samhandling og samfunnsutvikling, ikke er avskilte kategorier, men noe som står i et relasjonelt forhold til hverandre. Med dette mener jeg at kategoriene kan inneholde enkelte likheter, samtidig som de påvirker og er avhengige av hverandre.

5.4 Oppsummering av drøftingen

Som tidligere nevnt var et av formålene med å bruke kategoriene identitetsutvikling, samhandling og samfunnsutvikling, at informantene skulle gi et mer helhetlig bilde av hvilke verdier de ønsker å formidle til elevene. Likevel viser funn fra analysen, at de la vekt på verdier som handler om hvordan man skal omgås andre, til tross for ulikheter. Dette ble vektlagt uavhengig av hvilken kategori det var snakk om. Inndelingen i ulike kategorier, førte derfor ikke til noen tydelige forskjeller. Det ser derfor ut til at informantene har konsentrert seg om verdier som handler om møter mellom mennesker, uavhengig av kategori.

Det at informantene vektla verdier som toleranse og omsorg, gjorde til at det ble lite snakk om andre verdier. Verdier fra opplæringens verdigrunnlag som ikke ble kommentert, er for eksempel kritisk tenkning (KD, 2017). Årsaken til at det ble lite fokus på et bredt spekter av verdier, slik man finner i opplæringsloven og læreplanen, kan tenkes å være på grunn av måten spørsmålene i intervjuene ble formulert. Informantene ble bedt om å fortelle om hvilke verdier de tenker er viktige, med utgangspunkt i de tre ulike kategoriene. Dette gjorde det kanskje naturlig for informantene å fokusere på verdiene de mente var viktigst.

Med tanke på formuleringen av spørsmålene og varigheten på intervjuene, trenger det ikke å bety at verdiene som ikke ble nevnt i intervjuene, ikke blir formidlet i skolen. Likevel virket det som at beskrivelsene av opplæringens verdigrunnlag, både i opplæringsloven og generell- og overordnet del av læreplanen blir lite brukt. Informant 2 uttrykte eksplisitt at: «Jeg tror at vi har et litt ubevisst forhold til den generelle delen» (Vedlegg 4, s. 49). Det kan tenkes at lite bevissthet knyttet til innholdet i opplæringens verdigrunnlag, kan medføre en smalere verdiformidling enn det som kunne vært tilfellet. Likevel er det mye verdiformidling som er integrert i læreplanene for ulike fag. Verdier blir også formidlet gjennom at ulike programmer tas i bruk, som for eksempel PALS (Vedlegg 4). Det kan tenkes at dette er med på å sikre en mer helhetlig verdiformidling.

6.0 Avslutning

Formålet med dette forskningsprosjektet har vært å undersøke lærerens tanker om verdiformidling i barneskolen. I forskningen har jeg brukt kvalitativ metode og intervjuet to lærere. Funnene har blitt analysert og tolket med en fenomenologisk tilnærming.

Forskningsarbeidet er basert på denne problemstillingen:

Hvilke verdier ønsker en lærer å formidle til elevene i barneskolen?

Funnene fra analysen viser at det som blir vektlagt, er verdier som handler om hvordan man skal omgås andre, til tross for ulikheter. Verdiene som gjentar seg er toleranse og omsorg. Derfor kan man forstå det slik, at dette er verdier som læreren vektlegger og ønsker å formidle til elevene. En mulig årsak til dette, kan tenkes å handle om samhandlingens sentrale rolle innenfor sosiokulturell læring. Både i skolen og ellers i et mangfoldig samfunn, spiller sosial kompetanse og evne til å samarbeide en viktig rolle. Derfor vil det være viktig med verdier som toleranse og omsorg, for å kunne møte andre mennesker på en god måte.

Det tydelige fokuset på toleranse og omsorg, trenger ikke å bety at andre verdier i opplæringens verdigrunnlag, blir utelatt i skolens verdiformidling. På den andre siden kan dette fortelle noe om hvilke verdier, informantene tenker er ekstra viktige. Det er nødvendig å påpeke at dette er basert på tankene til to ulike lærere, om verdiformidling i skolen. Studien forteller derfor ikke noe om hva lærere generelt mener om verdiformidling, men den inneholder likevel funn som jeg tror kan være med på å øke bevisstheten, knyttet til arbeidet med verdiformidling i skolen.

Litteraturliste

- Arstad, A. (2005). Hvordan kan vi arbeide med verdier i barnehagen? I T. R. Trygve Bergem, *Ikke alt som teller kan telles* (ss. 146-157). Kristiansand: Høyskoleforlaget AS - Academic Press.
- Christoffersen, L., & Johannessen, A. (2012). *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode: en kvalitativ tilnærming* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Dysthe, O. (2003). *Mapper som pedagogisk redskap*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Halvorsen, E. M. (2005). *Verdier og skole. Om verdiformidling og verdikonstruksjon i grunnskolen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hellevik, O. (2001). Ungdommens verdisyn – livsfase- eller generasjonsbetinget? *Tidsskrift for ungdomsforskning*. Årgang 1, nr. 1:45-68.
- Kunnskapsdepartementet. (2015a). *Fag – Fordypning – Forståelse – En fornyelse av Kunnskapsløfte*. (Meld. St. nr. 28 (2015-2016)). Oslo: Departementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/e8e1f41732ca4a64b003fca213ae663b/no/pdfs/stm201520160028000dddpdfs.pdf>
- Kunnskapsdepartementet. (2015b). *Generell del av læreplanen*. Hentet fra https://www.udir.no/globalassets/upload/larerplaner/generell_del/generell_del_lareplanen_bm.pdf
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnsopplæringen*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/53d21ea2bc3a4202b86b83cfe82da93e/overordnet-del---verdier-og-prinsipper-for-grunnsopplaringen.pdf>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Opplæringslova. (1998). Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (LOV-1998-07-17-61). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>
- Postholm, M. B. (2005). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier* (2.. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Solerød, E. (2012). *Pedagogiske grunntanker - i et dannesperspektiv* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Solerød, E. (2014). *Pedagogiske grunntanker - i et dannesperspektiv* (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Sævi, T. (2007). Den pedagogiske relasjonen – en relasjon annerledes enn andre relasjoner. I O. H. Kaldestad, E. Reigstad, J. Sæther & J. Sæthre (Red.), *Grunnverdier og pedagogikk* (s. 107-130). Bergen: Fagbokforlaget.
- Thorsen, A. A. (2005) Hvordan kan vi arbeide med verdier i barnehagen? I T. Bergem & T. R. Vetvik (Red.), *Ikke alt som teller kan telles* (s. 145-157). Kristiansand: Høyskoleforlaget AS – Norwegian Academic Press.
- Thurén, T. (2009). *Vitenskapsteori for nybegynnere* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Utdanningsdirektoratet. (2018, Oktober 22). *Overordnet del av læreplanverket*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/overordnet-del/>
- Utdanningsdirektoratet. (u.d.). *Utdanningsdirektoratet*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/>

Vedlegg

Vedlegg 1 - Intervjuguide

Intervjuguide

Tidsperspektiv: 30 minutter (maks)

Bakgrunnsopplysninger i forkant av selve intervjuet:

- Hvilken utdanning har du og hvilke fag underviser du i?
- Hvor lenge har du jobbet som lærer?
- Hvilke trinn har du arbeidet mest på?

Informantens tanker om verdiformidling i skolen:

- Hva legger du i begrepet *verdier*?
- Hva legger du i begrepet *opplæringens verdigrunnlag*?
- Hva tenker du i forhold til hvilken plass formidling av verdier bør ha i skolen?
- Hva tenker du om din egen bevissthet knyttet til formidling av verdier i løpet av en skolehverdag?
 - Handler du som lærer bevisst på grunnlag av disse verdiene?
 - Formidler du disse verdiene til elevene dine?
- Hvor velger du som lærer å finne informasjon om opplæringens verdigrunnlag?

Informantens arbeid med verdiformidling overfor elevene:

- Hva tenker du i forhold til arbeidet med å formidle verdier til elevene?
- På hvilke måter opplever du at du som lærer har mulighet til lære elevene dine verdier?
- Hva mener du arbeidet med formidling av verdier overfor elevene bør inneholde?
- Hvordan mener du at man bør arbeide for å formidle verdier til elevene?

Skolens arbeid med opplæringens verdigrunnlag:

- Hvilken plass tenker du at verdiformidling har på den skolen du jobber på?

- Hvilke dokument bruker skolen du jobber på, når det er snakk om skolens verdier?
- Hvilke verdier tenker du at blir vektlagt på skolen du jobber på?
- I hvilke tilfeller reflekterer profesjonsfellesskapet på skolen over hvilke verdier skolens praksis bygger på?
- Hva tenker du at innholdet i generell del/overordnet del har å si for skolens praksis?

Mer konkret om verdier:

- Hvilke verdier tenker du er viktige med tanke på utvikling av elevens egen identitet?
 - Hvordan kan du som lærer arbeide for å formidle disse verdiene?
- Hvilke verdier tenker du er viktige med tanke på elevens evnen til å samhandle med andre?
 - Hvordan kan du som lærer arbeide for å formidle disse verdiene?
- Hvilke verdier tenker du er viktige med tanke på elevens evne til å bidra til utvikling i samfunnet?
 - Hvordan kan du som lærer arbeide for å formidle disse verdiene?

[Vedlegg 2 – Samtykkeskjema](#)

Skjema for samtykke om deltakelse i forskningsprosjektet

«Skolens verdiformidling»

Bakgrunn og formål:

Formålet med intervjuet er å hente inn informasjon til en bacheloroppgave, i forbindelse med grunnskolelærerutdanningsstudier ved Høgskolen på Vestlandet - Avdeling Bergen. Bacheloroppgaven skrives innen faget pedagogikk og vil ta for seg følgende problemstilling:

«Hvilke verdier formidler skolen til elevene, i egenskap av skolens lærere og skolens egne mål?»

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i studien innebærer at du som informant stiller til et intervju. Varigheten på intervjuet vil ikke overskride 30 minutter.

Opplysningene som innhentes vil være knyttet til din erfaring som utøvende lærer. Spørsmålene vil i all hovedsak handle om lærerens og skolens oppfattelse og arbeid med verdiformidling i skolen.

Det vil bli gjort et lydopptak under selve intervjuet. Dette lydopptaket vil bli transkribert og slettet. Informanten vil få tilgang på det transkriberte materialet, og vil også få mulighet til å tilføye eller endre på egne utsagn dersom dette er ønskelig.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det er kun student og bachelorveileder som vil ha tilgang på personopplysninger. Prosjektet skal etter planen avsluttes 03.06.2019. Lydopptaket slettes og resultater fra intervjuet vil bli anonymisert i oppgaven. Informanten vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med ansvarlig student for prosjektet eller prosjektveileder Ina Kristin Johnsen Olsen tlf. +47 55 58 76 17, e-post: ikjo@hvl.no

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

[Vedlegg 3 – Transkribert intervju 1](#)

Transkribert intervju 1

() = respons fra den parten som ikke snakker.

Intervjuer: Først er det bare sånn bakgrunnsspørsmål. Hvilken utdanning har du, og hvilke fag er det du underviser i?

Informant: Jeg er utdanna grunnskolelærer 1.-7. klasse. Jeg har 60 studiepoeng i matematikk, 60 studiepoeng i naturfag, 30 i KRLE eller RLE (mhm), 30 i norsk, i tillegg til pedagogikk og elevkunnskap. (ja, okay) Også har eg og 60 studiepoeng i friluftliv, utenom grunnskolelærerutdanningen (okay). Og det andre du spurte om var?

Intervjuer: Eh, hvilke fag du underviser i?

Informant: Ja, jeg underviser i naturfag, matematikk, norsk, KRLE, kunst & håndverk og mat & helse (ja).

Intervjuer: Ja, og hvilke trinn er det du har jobbet mest på?

Informant: Jeg har jobbet på fjerde, femte, sjette og syvende. (okay, ja, så mest på mellomtrinnet?) Ja.

Intervjuer: Okey, og da med det som handler om verdiformidling. Hva legger du i begrepet verdier?

Informant: Verdier... det er jo på en måte alt det andre vi driver med som ikke er fag. Hvordan vi er ovenfor hverandre, hvordan vi behandler klassekamerater, hvordan vi snakker sammen, ehm, det handler om hvordan vi leker sammen i friminuttene. Verdiene..., ja, egentlig alt det som ikkje er fag (mhm), de tingene som er med på å forme de, som gjør noe med hvordan vi har det (mhm). Medmenneskelighet. Elevene seg i mellom, og elevene og de voksne (ja). Ønsker du mer utfyllende tanker rundt det, eller er det utfyllende svar nok?

Intervjuer: Nei, jeg syns det var veldig utfyllende (det er godt). Også lurer jeg og på hva du legger i begrepet opplæringens verdigrunnlag?

Informant: Opplæringens verdigrunnlag, da tenker jeg at det er litt mer sånn teoretisk, da tenker jeg egentlig på læreplanen og det verdigrunnlaget som ligger i den (mhm). Ehm, og de verdiene som er vedtatt at vi skal forme elevene våre inn i (mhm). Ehm, det heter vel formålsparagrafen, er det ikke det? (Mhm, stemmer) At de skal formes i en kristen-humanistisk verdisyn eller noe sånt, jeg husker ikke helt ordlyden. (Mhm) Men det handler jo om..., mer det grunnlaget som ligger bak det vi driver med. (Mhm) Ikke noe som man tenker så veldig mye på til daglig (nei), men det ligger jo i bunn (mhm) i hele grunnlaget for skolen.

Intervjuer: Ja, for det lurer jeg også litt på, fordi den formålsparagrafen, de har jo laget en forskrift eller utdypet den i generell del av læreplanen (ja), som nå blir overordna del, og ja, hva tenker du at den har å si for skolen sin praksis, sånn som du opplever det?

Informant: Ehm, det er jo, sånn praksis sett så merker vi kanskje mest i forbindelse med jul og påske, i forbindelse med gudstjeneste. Her på skolen så er de veldig flinke på å arrangere både alternativ samling og samling inne i kirka i forbindelse med høytidene (ja). Vi har hatt to gudstjenester i året, før jul og før påske. Vi har en veldig sånn ryddig prosess i forkant av de (ja). Ehm, jeg snakker meg helt vekk her. (Neida, men jeg ble nysgjerrig på det du sa om det alternativet til gudstjenesten)

...

Informant: Ja, for det er ganske mange elever som ikke føler tilknytning til kirken som størsteparten av elevene gjør (mhm). Og da er det en samling i musikk salen her nede (ja). Der det synges og er et litt sånn ordentlig opplegg (ja). Selv så har jeg deltatt på, i forbindelse

med kirken (mhm), så jeg har ikke vært på, så mange ganger på den alternative samlingen selv (nei, okay). Men det er et ordentlig og grundig opplegg som er veldig forseggjort (mhm). Også det er vel kanskje der man merker det mest. På den andre siden, altså tidligere, så het jo KRLE-faget, RLE, og før det KRL (mhm), og før det så var det vel kristendom. Så jeg tipper at de som har vært i skolen flere år enn meg (mhm), vil merke en større forskjell på hva retning det har forandret seg til (ja). For det har alltid vært, så lenge jeg har vært lærer, mens jeg tok utdannelsen, vært et formidlingsfag ikke et utøvende fag i KRLE-faget.

[Vi bytter rom]

Intervjuer: Ja, fortsett.

Informant: Ja, vi snakket om læreplanverket, og det er jo sånn veldig grunnleggende verdier. Men det er jo ganske mange sånn hverdagslige verdier som òg er viktige (mhm), så jeg har i klasserommet, en del sånne lapper, med ord som vi har jobbet med tidligere, og det er en slags verdi det også (ja). Ehm altså jeg prøver å lære de verdien av å vise hensyn, et annet ord er å vere litt ydmyk, jeg prøver å lære de litt sånne positive ord (okay), det er jo egentlig verdier som jeg har valgt selv, men som jeg tror at de har veldig mye nytte av (ja). Det er et opplegg fra en nettside som heter malimo (okey). Men innholdet er sånn jeg tenker at verdiene er ut i fra læreplanen. Og vi skal jo drive sosialt arbeid, og forme de som helhetlige mennesker (mhm). Og da har jeg valgt å jobbe rundt ord, for da er det veldig lett for meg å før en arbeidsøkt, så kan jeg henvise til disse ordene, nå er det tre ord som er viktig når vi skal ha en god arbeidsøktøkt (mhm), vi må vise hensyn ovenfor de andre, fordi de andre trenger arbeidsro (mhm). Og vi må være omtenksum og ta hensyn. Og vi må kanskje være litt oppmuntrende, for å støtte hverandre (ja). I andre situasjoner f.eks. hvis skal ha en presentasjon (ja), så må man gjerne være lyttende og modig, og ærlig og oppmerksom, det er på en måte verdier formulert som ord som jeg tenker er viktig å bruke inn mot klassen (mhm).

Intervjuer: Hva gjør dere med de lappene? Er det sånn at dere diskuterer eller?

Informant: Ja, hvordan vi har øvd de og lært de inn? (ja). Ehm, ja først så fikk de vel ordet, presentert i klassen, også fikk de prate litt om det, lage sin forklaring, før de fikk min forklaring. De er veldig gode på å formulere seg, så de fant ofte ganske lignende forklaring som jeg og hadde (ja). Så skrev de de ned, også skrev de ned måter de kunne være modige på, som er et ord (ja), eller hensynsfulle eller rause med hverandre, det syns jeg er et veldig fint ord (ja). Også har vi øvd inn de ordene i løpet av, det var vel 6. klasse vi presenterte de og jobbet med de, også har vi hatt de hengende i klasserommet og prøvd å henvise til de når det er konflikter mellom elevene, eller før vi skal gjøre aktiviteter i klassen, eller når vi skal gå tur for den slags skyld, (mhm) at vi snakker sammen på forhånd for å klargjøre og bygge opp en forventning, slik at de vet hva jeg forventer av de. Og litt hva de kan forvente av hverandre (ja). Eh, ja.

Intervjuer: Og hva tenker du i forhold til egen bevissthet knyttet til formidling av verdier i løpet av en skolehverdag?

Informant: Formidling av verdier.. Hvordan jeg formidler verdier ovenfor elevene? (ja, om du er bevisst på det, om du tenker over det i løpet av den dag). Det er jo litt sånn begge deler. Det er en del verdier som jeg tenker er viktig, å levere arbeid på tida, og prøve å gjøre sitt beste. Hvis de synes det er vanskelig så gjør det ingenting, hvis de har gjort galt så gjør det ingenting (mhm). Det er et slags syn på hva jeg synes er viktig. Jeg synes det er viktig at de gjør sitt beste og bruker tiden effektivt. Men det er ikke så viktig at de får gjort enormt mye hvis de synes det er vanskelig, men at de hvert fall prøver å gjøre sitt beste. Så jeg prøver å vise det overfor de og gi de ros for å jobbe hardt (mhm). Prøver å gi de, det er så travelt ofte, så det er vanskelig å få tid til, men gi de ros hvis de gjør positive ting, eller hvis de er greie med hverandre. Også er det vel en del ting vi gjør som lærer som.. er litt på bakgrunn av hvilke verdier som vi synes er greit selv. Jeg synes det er veldig ugreit hvis de slenger stygge kommentarer til hverandre eller hvis det snakker stygt. Prøver å både forklare de og vise at dette synes jeg er ugreit, og at dette er ikke en god måte å snakke til hverandre på (mhm). Prøve å hjelpe de til å se konflikter fra to sider f.eks., eller å se seg selv inn i situasjonen som de er oppi (ja). Så det er nok mye verdiformidling som er litt ubevist opp, som ikke er like tydelig som et ord på veggen som vi viser til fortløpende, men mer sånne ting som vi viser de, eller stopper atferd som vi synes er ugrei, litt mer sånn at vi gjør det og viser det, men det er ikke alltid uttalt hvorfor vi gjør det (mhm).

Intervjuer: Okay, ehm, ja vi kan ta også litt om hvor du som lærer velger å finne informasjon om opplæringens verdigrunnlag?

Informant: Ja, nå må jeg tenke meg om, altså vi leser, vi har jo sett på læreplaen både i arbeidstid og i studietid, men man burde kanskje være flinkere til å se på den. Ehm.. Hvor jeg henter... Det er nok mye ut i fra hva jeg synes er viktig, jeg og min personlighet, hva jeg legger vekt på. Jeg synes det er veldig viktig at de viser hensyn til hverandre (mhm). Om det står formulert det i den generelle delen av læreplanen det må jeg innrømme at det vet jeg ikke (mhm). Jeg håper det står der, jeg synes det burde stått der (mhm), men det er nok en del sånne mellommenneskelige verdier, som jeg handler ut i fra hva jeg synes er viktig, og jeg formidler jo selvfølgelig det jeg synes er viktig (mhm), så hvor jeg søker informasjon det vet jeg ikke om jeg har et så veldig bevisst forhold til (nei).., egentlig. (Neinei, men det er jo ikke noe man gjør ofte, heller). Neinei, det er sant det.

Intervjuer: Så hvis vi går litt mer konkret inn på verdier så lurer jeg på hvilke verdier som du tenker er viktige med tanke på utvikling av elevens egen identitet?

Informant: ... Ehm, ja.. (Og du må bare ta deg tid til å tenke deg om) Det er et stort spørsmål. Hvilke verdier jeg tenker er viktig for deres utvikling. Jeg blir av og til i tvil på hvor mye påvirkningskraft jeg egentlig har. Det er nok.... Ja, det er.. (Ja, det er store spørsmål). Kan du lese spørsmålet en gang til?

Intervjuer: Ja, Hvilke verdier tenker du er viktige med tanke på utvikling av elevens egen identitet? (...) Og verdier kan jo være så mangt.

Informant: Ja, ehm. Syns det er litt vanskelig å svare på det.

Intervjuer: Ja, du kan jo få se på de andre først da. Hvilke verdier tenker du er viktig med tanke på elevens evne til å samhandle med andre?

Informant: Ja, den er kanskje lettere å svare på. (Ja, da begynner vi med den). Jeg har jo disse ordene som jeg har, og de har jeg jo valgt ut fordi jeg syns de er viktige(mhm). Ehm, f.eks. et ord som å være høflig overfor hverandre syns jeg er viktig, at det kan snakke sammen på en grei måte, selv om de eventuelt er uvenner (mhm). Jeg meiner at de bør øve seg på å være lyttende overfor hverandre, jeg syns de bør være omtensomme og ærlige overfor hverandre. Hensynsfull er et ord som vi har jobbet veldig mye med, om det er et ord som er en del av deres identitet, det vet jeg ikke, men jeg tror de er klar over hvorfor de må vise hensyn innimellom og hvorfor det er viktig at andre viser hensyn overfor de. Men om det er en del av deres identitet, disse ordene som jeg har forsøkt å lære de, det håper jeg, men jeg tror ikke at de hadde definert det sånn selv (mhm). Men de har hvert fall lært som en del av deres skole identitet, hvis du kan kalle det for det, at det er verdier som jeg forventer av de i skoletiden (mhm), ...ehm, ja.

Intervjuer: Ja, du må bare skyte inn dersom du kommer på noe mer. Også lurer jeg også på hvilke verdier tenker du er viktige med tanke på elevenes evne til å bidra til utvikling i samfunnet.

Informant: Ja, utvikling i samfunnet, det og er jo en sånn, altså hvis jeg får oppfylt, og hvis de lærer de ordene av meg, hvis de blir mer hensynsfulle av å være i klassen min, så tror jeg vi får det bedre alle sammen, hvis alle hadde vært gode på å vise hensyn, så tenker jeg det er en slags universell verdi som jeg syns er viktig (ja). At de viser hensyn i framtiden til naboer, studievenner, eller venner og sånn, det tror jeg er viktig. Og modig er et annet ord som jeg også trener de på, de må være modige på å si ifra hvis det skjer urett seg i mellom (mhm), de må være modige for å ta ordet i klassen. Det krever jo litt å presentere eller å forklare hvorfor de har blitt utrettferig behandlet (mhm). Så å være litt modig til å stå opp for urett det prøver vi å trene de til, men det er jo en langvarig greie (ja). Men jeg tror selv at, mange hadde fått det bedre hvis de hadde brukt og praktisert disse ordene, være omtensom overfor hverandre, være hensynsfulle og vise at de er litt rause og greie med hverandre. Jeg tror de er en veldig overbærende klasse som er gode på å, de er gode på å krangle, men de er gode på å bli ferdige med det også (ja), at det går an å være irritert og sinte på hverandre, og snakke sammen og finne ut av det. Den ene har gjort noe dumt, og den andre forsetter å gjøre noe dumt tilbake, men likevel, det går an å bli venner og legge ting bak seg (mhm), det tror jeg de har blitt gode på i denne klassen. Fordi de krangler mye (mhm), det er mye greier, men de er veldig overbærende med hverandre (ja). Så viss de fortsetter der de er når de er ferdige med 7. klasse, så tror jeg at det kan bli bra på sikt (mhm, ja).

Intervjuer: Du har jo allerede fortalt litt om hvordan du formidler verdiene (ja), så jeg vet ikke om det er noe du vil tilføye der?

Informant: Nei, altså.. det er jo en litt sånn fortløpende prosess. Vi har lært de de ordene og jeg prøver å bruke de inn i hverdagen med elevene. Skolen har og en slags sosial samling hver måned. Denne måneden er vel overskriften noe sånt som at de skal øve på å samhandle. Da er det en samling i gymsalen der det er en klasse som har ansvar for å fortelle og lære de andre elevene litt om dette innholdet (mhm). Også er det litt opp til læren å følge det litt opp. At denne måneden har vi litt ekstra fokus på å øve oss på å samhandle. Gå forbi klasserommet stille f.eks., ikke forstyrre de som jobber, ikke springe i trappen, fordi da krasjer du faktisk, og da blir det dumt (mhm). Og de målene som blir presentert i gymsalen, de står også på ukeplanen og vi går i gjennom de, i forbindelse med at vi deler ut ukeplan og der står det mål i fag, også et slags sånn sosialt mål (okay). Der har skolen en plan og et tema for hver måned (ja). Så der er og en del av totalpakken inn mot elevene (ja, okay), men det er jo litt opp til hver lærer, hvordan du følger det opp, og hva du legger i det som blir formidlet i gymsalen og hvordan du følger opp det som skjer i klasserommet (ja).

Intervjuer: Okay, veldig åpent spørsmål, men hva tenker du i forhold til arbeidet med å formidle verdier til elevene?.. Tenker du at du har mulighet til å lære elevene dine verdier, eller?

Informant: Jeg tror jeg har en god mulighet til å vise de hva jeg synes er viktig hvert fall. De kommer jo litt sånn skyldig, viss de vet at de har brutt den forventning som jeg har til de. Hvis de gjør noe dumt, så er de litt sånn.., ja jeg vet at jeg ikke skal springe i gangen, ja, jeg vet det, det var ikke meningen. Ehm, så jeg tror de prøver å leve opp til de forventningene som jeg har til de. Jeg tror de kjenner litt på det hvis de kommer for sent eller hvis de slurver og sånne ting (mhm).. Hva var spørsmålet? (Ja, bare de tankene du har til...) Om jeg har mulighet til å påvirke de. Jeg kan i alle fall påvirke de mens de er på skolen, om de tar det med seg hjem eller ikke det varierer litt.., ehm, vi har jobbet veldig mye med språkbruk. En periode i fjor vinter, i 6. klasse var det veldig mye stygg språkbruk. Banning og kallenavn. Det er helt forferdelig. Jeg vet ikke om jeg tør å si det høgt her. Men da blei det formidlet direkte til foreldre. Vi samlet hele trinnet og sa at dette er ikke greit, det kan ikke fortsette. Vi slår ned på det viss vi hører det på skolen vi kontakter foreldrene og prøver å få de med på lag. Også er det mange gutter som spiller fotball (ja), så da prøvde også trenerne å følge opp dette, og da merket vi en veldig god bedring i lang tid etterpå (ja, mhm). Så framover mot sommeren så var det mye mindre av det. Så det er en sånn konkret ting som jeg vet gjorde en forskjell utover skolen også (ja).

Intervjuer: Vet du om elevene fikk forståelse for hvorfor det ikke var greit med de ordene de brukte?

Informant: Om de vet hvorfor det ikke var greit med de ordene.. Det vet jeg ikke om jeg kan svare ja på, det burde jeg jo kunne svare ja på, men det, er nok, at vi har formidlet at det ikke er greit uten at de ikke helt har visst hvorfor, det kan hende. Det var, jeg tror nok de forsto

hvorfor de ikke skal kalle hverandre, fordi det var mye uttrykk og slang i forbindelse med hudfarge, nasjonalitet og bakgrunn, og veldig sånn negativt uttrykk overfor hverandre. Og de..., jeg tror nok de har forstått hvorfor det ikke er greit, men jeg vet ikke om det ble uttalt at derfor er det ikke greit å si det, eller om det bare ble sagt dette er ikke greit å si (mhm). Så jeg kan ikke svare et entydig ja på at de har forstått hvorfor, men, ja.

Intervjuer: Vet du hvor lang tid det tok før dere oppdaget stor forbedring?

Informant: Det var vel en lengre periode, fra jul til kanskje fram til februar, vinterferie at det var et stort problem. Også, hvis jeg ikke husker helt feil, at vi slo veldig sånn ned på det ned på det etter vinterferien og da gikk det relativt kort tid, kanskje 1-2 uker, før vi merket at det var litt, at de snakket roligere til hverandre, ikke fullt så voldsomt, men det går litt i bølger hele den greien (mhm) både når vi har tid og anledning til å følge opp, men det gikk ganske kort tid fra vi slo ned på det, til vi merket at nå er det en forbedring. Så det har hatt en veldig god virkning. Og fotballtreneren som jeg nevnte, de merket også en forbedring, men det tar tid, og det er travelt nok på skolen her (mhm), men det blir hyggeligere for alle hvis vi snakker litt skikkeligere (ja).

Intervjuer: Men, dere som lærere, var dere godt informert om hvordan dere skulle ta hånd om situasjonen, var alle klar på det, at det var en felles metode for å ta hånd om situasjonen?

Informant: Den episode der, så prøvde vi å være samstemte her på trinnet, at vi samlet alle elvene og formidlet det samtidig for at de skulle få høre samme beskjed på samme tid. Fordi vi kunne jo bare ha samlet de i egen klassen, men da valgte vi å samle de for å poengtere at dette var alvorlig for å sikre at alle fikk samme beskjed. Så da, men det er jo min og de to andre kollegane mine på trinnet sin måte å gjøre det på (mhm), det er ikke noe sånn at dette er skolen sin måte å håndtere dårlig språkbruk på, men da var det vår måte å gjøre det på (ja), som vi tenkte var greit, og den virket den gangen hvert fall (mhm). Det går litt i bølger, det er ikke sånn at etter den perioden så har de ikke snakket stygt til hverandre, men det virket hvert fall for en god periode.

Intervjuer: Ehm, ja, det er mye jeg kunne ha spurt om men ja, i hvilke tilfeller reflekterer profesjonsfellesskapet eller de ansatte på skolen om hvilke verdier som skolen praksis bygger på?

Informant: Hvilke verdier skolen er bygd på i samlet gjeng? Ehm, nei. Er vel det korte svaret (mhm). Vi har jobbet med læreplanen den som er på vei inn nå, og har gitt spesielt innspill til et av fagene der, men det har handlet om mål i hvert fag (mhm), også har vi sikkert for mulighet til å komme med innspill til den generelle delen av læreplanen også, men, om vi har reflekterer i fellesskap rundt verdiene i skolen det tror jeg nesten jeg må svare nei til (mhm), ikke noe sånn anledning som jeg kan komme på her hvert fall.

Intervjuer: Og i forhold til hvilke dokument dere som skole bruker når det er snakk om verdier?

Informant: Om vi går til læreplanen, eller om vi går til andre? (Om dere går til andre mer?)
Altså vi har jo skolereglementet. Det er jo i stor grad basert på hva vi syns er greit, og hva vi syns er ikke greit. (Ja, er det spesifikt for denne skolen?) Ja der har kommunene en stor felles bit også er det noen egne sider som bare er for vår skole (okay). Det handler om mer sånne praktiske ting rundt skolegård, og litt sånn lokale forhold (mhm). Jeg husker ikke sånn spesifikt hva som står i skolen sitt i forhold til hva som står som kommunen sitt. Og der har vi vært med å revidere skolereglementet med hva vi syns er viktig og hva som skal inn og hva som skal ut, og hva som er for umoderne til at det trenger å stå der, og hva som bør inn, så der har vi kommet med innspill (mhm). Og om vi diskuterte verdiene som ligger til grunn, eller om vi bare diskuterte sånn praktisk hva som er lov og ikke lov, det tror jeg det var et litt sånn ubevisst forhold til, men det er jo kanskje to sider av samme sak hvis en tenker etter (mhm).

Intervjuer: Yes, supert. Er det noe mer du kommer på i forhold til det med verdiformidling som du føler at du ikke har vært innom?

Informant: Verdiformidling, nei, nå har jeg jo snakket en del hvert fall. Nei, det er litt, mye som kommuniseres ubevisst. På skolekjøkken syns jeg det er en viktig verdi at vi sitter rolig rundt bordet og spiser sammen (mhm), at vi venter med å vaske opp til alle er ferdige å spise der er jo veldig sånn hverdagslig, men det handler jo også om en slags sosial verdi for hva jeg syns er viktig. I gym så handler det om å spille hverandre gode og ikke overkjøre de andre. I andre fag så kommuniserer vi til de at gjør deres beste også er dere gode på forskjellige ting, men alle må hvert fall prøve så godt de kan. Naturfag og samfunnsfag er det jo mye. Verdi i bunn av det vi underviser. Mye miljøfokus i både naturfag og samfunn, litt ulike innfallsvinkler, men.., Vi lærer og om demokrati og samfunn. Så det er jo mye verdi pakket inn i fagene også (ja).. Ja (mhm).

Intervjuer: Ja, jeg tror at vi kanskje bare runder av der. Tusen takk.

Vedlegg 4 – Transkribert intervju 2

Transkribert intervju 2

() = respons fra den personen som ikke snakker

Intervjuer: Også bare sånn bakgrunnsspørsmål først, hvilken utdanning har du og hvilke fag underviser du i?

Informant: Jeg er utdannet allmennlærer og jeg har jeg er fagutdannet i norsk, matte, spesialpedagogikk og KRLE (ja), også underviser jeg stort sett i alle fag på småtrinnet (okay, ja, supert).

Intervjuer: Og hvor lenge har du arbeidet som lærer?

Informant: Jeg har jobbet 7 år som lærer (ja).

Intervjuer: Og som du sa så er det småtrinnet du har jobbet mest på (ja). Okay, over på det som har med verdiformidling å gjøre, så lurer jeg litt på først sånn generelt hva du legger i begrepet verdier?

Informant: Da tenker jeg alt det som ligger i grunnmuren til vår oppførsel hvordan vi handler, eh. Det var et vanskelig begrep å forklare. Egentlig, ja, det man verdsetter, bare for å bruke et annet begrep for å forklare det, men det som er viktig for oss selv, måten vi er på, hvordan vi tenker.

Intervjuer: Også, hva du legger i begrepet opplæringsverdigrunnlag?

Informant: Da tenker jeg litt på den generelle planen, det med at vi skal danne elevene, de skal ikke bare lære fag på skolen, men de skal og komme ut fra skolen som dannede mennesker, så opplæringsverdigrunnlag, det kan ligge veldig mye i det, men jeg tenker blant annet, det vi lærer de her som de skal ta med seg videre i livet som mennesker (ja).

Intervjuer: Og, hva tenker du i forhold til hvilken plass formidling av verdier bør ha i skolen?

Informant: Jeg tenker at den er ganske essensiell, fordi det begynner jo allerede her, altså vårt lille samfunn på skolen, hvordan vi er med hverandre, i klassen, i friminuttene, i inni timen. Så det er jo noe av det første man, hvert fall jeg begynner med på 1. trinn, eller i en ny gruppe, å lage våre regler, sett med regler i klassen og da er jo på en måte det verdiene som vi skal ha, som vi skal fremme i klasserommet (mhm, ja).

Intervjuer: Og hva tenker du i forhold til din egen bevissthet i forhold til formidling av verdier i løpet av en skoledag?

Informant: Egen bevissthet, ja. Det er vel kanskje opp og ned. Noen ting planlegger man, og noen ting må man ta på sparket ut fra situasjoner enten inne eller ute (mhm), der man må ta tak i om det er noen som har rotet i garderoben eller om det er noen som sier stygge ting til hverandre, eh, man må ta noen ting litt sånn impulsivt der og da, den er kanskje ikke fullt så bevisst. Også er det de timene man planlegger, her har vi jo ARO, altså PALS arbeid (mhm) med empati eller omsorg eller andre ting som ligger i verdigrunnlaget som vi har her på skolen (ja, okay).

Intervjuer: Ja, for jeg lurer på hvor du finner informasjon om opplæringsverdigrunnlag? (Hva tenker du på da?) Da tenker jeg litt på hvilke dokument dere bruker på skolen som dere forholder dere til?

Informant: Vi har jo PALS her (ja) som sånn overordnet fokusarbeid i forhold til atferd spesielt da (mhm) og i den så ligger det mye som man kan bruke som altså undervisning i verdi og verdigrunnlaget vårt på en måte. F.eks. nå har vi på skolen temaet inkludering, hvordan kan vi inkludere både oss selv og andre i samhandling. Og det er jo noe som skolen har utarbeidet som vi følger på alle trinn, så er det inkludering som gjelder i april (okay). Også til neste måned så er det omsorg, hvordan kan vi vise omsorg til hverandre (ja), jobbe på ulike måter inn i undervisningen med det.

Intervjuer: Okay, ja, også nevnte du ARO, er det noe annet enn PALS?

Informant: ARO er det vi kaller PALS timene våre. Alle trinn skal ha en avsatt time i uken til å jobbe mot PALS-mål, men her kaller vi det for ARO, altså ansvar, respekt og omsorg (mhm) Også har vi en drage ute på skoleplassen vår som er ARO, så for de små så blir det veldig konkret (ja) for de å bruke denne dragen.

Intervjuer: Ehm, også ønsker jeg å spørre deg litt mer konkret i forhold til verdier, og da lurer jeg først på hvilke verdier tenker du er viktige med tanke på utvikling av elevens egen identitet?

Informant: Mhm. At læreren viser forståelse og åpenhet for at alle er forskjellige, men og at vi lærer elevene til at det er greit å være forskjellig. Det er veldig fasinerende med de yngste elevene på småtrinnet som egentlig har akkurat den, ganske innebygget. Det er helt greit at vi er forskjellige, det er ingen som stiller noen nærmere spørsmål med det. Og det ligger litt i barnet, det er veldig liten som skal til for å forklare de at sånn er det, men det er òg viktig at man har et fokus på det, og lærer elevene sine at alle er forskjellige alle trenger ulike tilnæringsmåter. Og nå merker jeg at jeg snakker meg litt ut, hva var spørsmålet igjen? (Neida, det handler jo om hvilke verdier som er viktig med tanke på deres egen identitet.) Identitet ja, det er liksom den generelle biten i alle fall, også kan man jo gå inn mer spesifikt, men det vil jo være i kortere økter å snakke om identitet, forskjellige måter å være på som kanskje også ligger litt i KRLE- og samfunnsfagtimene, og gjerne, som blir mer sånn faglig, i hermetegn, tilnærming. Eventuelt så har vi mange samarbeidsleker som vi bruker. Utdanningsdirektoratet har jo delt ut til alle lærere et sånt hefte som er mer praktisk eller mer fysisk, der man kan få inn læring om akkurat sånne type ting. Samhold eller verdier, eller det som måtte være det man klarer å linke til, med litt fantasi (ja, flott).

Intervjuer: Og videre så lurer jeg på hvilke verdier du tenker er viktig med tanke på elevenes evne til å samhandle med andre?

Informant: Da tenker jeg toleranse..., blant annet, det med å tolerere at vi jobber ulikt eller tolerere at vi er ulike. Eh, det med å takle å bli satt sammen med hvem det skulle være, det er vanskelig for noen, men det er en viktig egenskap å lære seg, for på sikt når man skal ut senere i livet som et dannet menneske, så blir man satt sammen til å jobbe med noen som ikke man alltid hadde valgt selv (mhm). Det er litt viktig. I samhandling, det med å snakke fint til hverandre, ros hverandre, backe hverandre opp, og dytte hverandre videre, hjelpe hverandre, det er viktige verdier (mhm) som elevene må kunne for å kunne samhandle (mhm).

Intervjuer: Og hvordan vil du arbeide for å formidle sånne verdier?

Informant: På småtrinnet som jeg har vært mest, så bruker vi mye enten rollespill eller lek, ulike leker, vi gir de en utfordring, nå skal dere klare det sammen, også kan vi sette oss ned i etterkant, også diskutere hva gikk bra, hva gikk ikke fullt så bra, og hvorfor (ja). Og det med å sette ord på hvorfor, det er ganske viktig i den prosessen der med å lære seg ulike, eller hvorfor det fungerer eller ikke fungerer, og hva man må gå inn i seg selv for å gjøre det annerledes til neste gang. Trehodetrollet er en lek som jeg har brukt mye, da er de tre

sammen så får de beskjed om å gjøre noe, de har ikke lov til å slippe taket i hverandre også må de gå å gjøre forskjellige aktiviteter og det krever ganske mye samarbeid (stilig).

Intervjuer: Og den siste her, hva tenker du er viktige med tanke på elevens evne til å bidra til utvikling i samfunnet?

Informant: Oj, da tenker jeg litt sånn internt og, sånn verdier, vi jobber jo litt med psykologisk førstehjelp, det med å kunne hjelpe seg selv (mhm), det er en viktig prosess for å komme dit at de kan bidra i samfunnet så må de og kunne hjelpe seg selv først (mhm), tenker jeg. Også er det, at de må forstå, altså omsorg har de, men å sette ord på det, eller gjerne vise forskjellige måter man kan vise omsorg på, nå skal vi ut og plukke boss i naturen og det er jo en måte å vise omsorg på eller hjelpe til i samfunnet (mhm), vise de at det er små ting som egentlig skal til for å bidra, og at små ting har en stor verdi allikevel. Det tenker jeg er viktig at man viser dem både i handling og med ord, at vi både snakker om det, men at vi også gjør det (mhm, kjempeflott, der fikk jeg jo og litt eksempel på hvordan man kan jobbe med å formidle de verdiene).

Intervjuer: Supert, da kan vi se litt på arbeid med verdiformidling. Og et ganske sånn åpent spørsmål, men hva tenker du i forhold til arbeidet med å formidle verdier til elevene dine?

Informant: Hva jeg tenker om det? (mhm) Jeg tenker at det er noe av det viktigste vi gjør (mhm). For det er mye man kan google seg frem til, om 20 år er det ikke sikkert at de trenger å vite alt vi gjør på skolen, men de trenger å være gode mennesker og ha gode verdier, eh, det er det som kommer til å være viktig i samfunnet vårt framover. Mange arbeidsplasser som blir byttet ut med roboter etterhvert, men det mellommenneskelige det kommer alltid til å bestå det er ganske viktig at vi lærer de alle verdier som gjør at de kan fungere sammen med andre mennesker og fungerer i et samfunn (mhm).

Intervjuer: Ja, og på hvilke måter opplever du at du som lærer har mulighet til å lære elevene dine verdier?

Informant: Altså i utgangspunktet så har vi jo all mulighet til å gjøre det, eh, samtidig så er det et samspill mellom skolen og de som foregår i fritid og i hjemmet, skolen aleine tror jeg ikke kan bidra 100 % til å utvikle et barns verdier, det foregår på så mange ulike arenaer, at vi kan bidra til en viss grad (mhm), men så med det å legge en felles verdiforståelse med flere arenaer som barn er på (mhm), men det er viktig at vi gjør det, og vi prøver å gjøre så godt vi kan (mhm).

Intervjuer: For hva tror du kan hjelpe deg som lærer til å påvirke elevene, hva tror du må til da, for at du skal kunne påvirke dem?

Informant: Altså jeg tror at i skolens lille samfunn fra halv ni til to, så tror jeg at veldig mange av elevene innretter seg etter verdiene som gjelder her, men for at det skal implementeres inn i barnet, for at det skal ha det helt med seg videre, så trenger jeg hjelp av at foreldrene og støtter opp under og arbeider med de samme verdiene hjemme. Hvis vi på skolen snakker om at det er bra med mangfold, det er bra med mange ulike kulturer og innvandrere, også kommer barna hjem og opplever at foreldrene er imot innvandring og imot mennesker av en annen hudfarge, så vil jo ikke barnet oppleve at det er lik verdi, og da er det vanskelig å si

hvilken vei det heller i den situasjonen. Jeg tror at barnet i stor grad vil ta med seg det som foregår i hjemmet, men det kan godt motbevises. Det er bare en antagelse (mhm).

Intervjuer: Også i forhold skolen sitt arbeid, så lurer jeg på hvilken plass du tenker at verdiformidling har på den skolen som du jobber på?

Informant: Jeg tror ut fra min erfaring på det teamet jeg er på nå, så har verdiformidling veldig stor plass (mhm). Vi har stor elevgrupper og det er viktig at vi har et felles verdigrunnlag for elevene. Og ja, så jeg tror at det jobbes, om ikke nødvendigvis bevisst, og kanskje ikke nødvendigvis bevisst hver eneste dag, men der jobbes på et plan med det hele tiden likevel. Om det er med enkeltelever eller grupper det vil jo variere ut i fra situasjonen (mhm).

Intervjuer: Og hvilke verdier tenker du blir vektlagt på skolen du jobber på?

Informant: Det som blir vektlagt som sånn veldig sånn paraply, overordnet, det er jo disse her ansvar, vise ansvar, jeg passer på meg selv, tar vare på tingene mine, sånn veldig sånn konkret i skoledagen. Også er det det med respekt, det med å ha respekt for andres meninger, lytte til de som snakker, også det med å vise omsorg, sant, be andre med i lek, eller ta vare på, trøste, hjelpe. Det er på en måte de overordnede som vi jobber veldig konkret med inn i undervisning. Men i tillegg så handler det jo og om.. det med å ha røde og grønne tanker, sant vi har jobbet mye med det, og mer sånn store samfunnsspørsmål som vi jobber med. Det er litt skummelt å si at vi skal prøve å forme verdiene til elevene, men det er jo gjerne det vi gjør likevel. Det med å fortelle at det er helt greit at vi er annerledes, det er greit viss man har en elev, vi har flere elever på skolen som er født som jente, men egentlig vil være gutt, sant, det må være helt greit, sant, det er jo og en verdi som vi må lære elevene at de tolererer (mhm), at det er lov å være litt annerledes at det er lov å være seg selv (mhm) Ja, kunne sikkert snakket mye i forskjellige eksempler.

Intervjuer: Ja, men kan du fortelle litt mer om røde og grønne tanker?

Informant: Det handler om at disse elevene, viss de kommer ut av sin tenkesone, sant, tenkehjernen stenger av, dette er begreper vi bruker med elevene, så sovner kapteinen igjen, og man blir gjerne sint, og da fylles man ofte med røde tanker, disse negative tankene. Og da har vi jobbet litt med elevene med det å øve seg på å prøve å stenge ned igjen, regulere seg selv egentlig, stenge ned igjen de røde tankene og prøve å bytte de ut med grønne positive tanker istedenfor. Var det egentlig sånn det var, eller misforstod jeg nå? Selv om den ikke vil leke med meg, kan det hende at de andre ville leke med meg? Selv om det var en som sa noe stygt, er det 10 andre som liker meg. Altså det er sånn, disse negative tankene også for voksne har en veldig sånn overskyggende effekt, får alt til å virke veldig mørkt, og det med å lære seg å regulerer de og byttede ut med mer positive tanker, det er viktig tenker jeg for barn når de blir voksne og, for det er nok mange som drar det med seg i kanskje hele livet og (mhm, ja, okay).

Intervjuer: Og i hvilke tilfeller reflekterer profesjonsfellesskapet eller de ansatte på skolen over hvilke verdier skolens praksis bygger på? I hvilke tilfeller kan det oppstå?

Informant: Det ville jo vært, altså når vi har utviklingstid på ettermiddagen, etter undervisningen så har vi måter, og der ligger mye av skolens utviklingsarbeid som er felles for hele kollegiet, og der blant annet, PALS og psykologisk førstehjelp ligger inne som verktøy vi skal bruke alle sammen (mhm), der vi går inn gjerne noen ganger i løpet av året, og evaluerer hvordan ligger vi nå, hvordan skal vi jobbe videre, gir hverandre tips, til konkret hvordan vi kan gjøre det. På PALS så har vi en egen gruppe, nå har de laget en stor kasse med mye utstyr og mye materiell som vi kan bruke inn i timene der vi jobber med PALS, altså ARO da (ja). Og utover det så blir det mer sånn uformelt, sant (mhm), hva man eventuelt reflekterer i teamene rundt omkring (mhm), det er ikke fullt så systematisert (nei), men det skjer jo konstant (mhm), vil jeg tørre å påstå (mhm).

Intervjuer: Så lurer jeg og litt på, hva tror du at innholdet i generell del/overordnet del har å si for skolen sin praksis?

Informant: Jeg tror at vi har et litt ubevisst forhold til den generelle delen. Vi hadde som en del av utviklingsarbeidet for ikke så lenge siden å lese igjennom den, og da er man litt, man går ikke å tenker på den, og man har den ikke framme i pannebrasken i det daglige, men man du sitter jo likevel også kan du sjekke litte gran, ja, vi gjør jo egentlig dette her, sant (mhm). Så en litt sånn ubevisst, eh, bruk av den generelle delen av læreplanen (ja, mhm, den er grei).

Intervjuer: Ehm, tror du det kommer til å endre seg når vi går over fra den generelle delen til den overordnede delen, eller tror du det vil bli mye av det samme?

Informant: Jeg ser for meg at akkurat når det skjer så kommer alle skolene til å gå i dybden på den overordnede delen (mhm), og det gjør jo til at den ligger et sted i hodet, men jeg tror og at på sikt akkurat som den generelle delene nå, er en litt sånn ubevisst del av hverdagen vår, så vil jo kanskje også den overordnede delen og kanskje bli det (mhm), men det er vanskelig å si (yes, okay).

Intervjuer: Ja, vi har vært innom masse, men jeg kan og spørre hva mener du arbeidet med formidling, eh, ja, overfor elever bør inneholde? Ja, det blir egentlig litt det samme. Vet du, jeg har heller lyst til å spørre om det er noe mer du har lyst til å tilføye i forhold til det som har med verdiformidling å gjøre?

Informant: Nei, jeg tror egentlig ikke det er noe spesielt (mhm), vi har vært innom mye.

Vedlegg 5 – Analyse av intervjuene

Analyse av intervjuene

Sammenfatning av empiri:

- **Verdier som er viktige for utvikling av elevens egen identitet:**
 - Fokus på: åpenhet for forskjeller/ulikheter.

- **Verdier som er viktige for elevens evne til å samhandle med andre:**
 - Fokus på: hvordan vi behandler hverandre. F.eks. høflighet, toleranse og omtenkksomhet.
- **Verdier som er viktig for elevens evne til å bidra i til utvikling i samfunnet:**
 - Fokus på: individ og samhandling. F.eks. selvstendighet, omsorg og overbærenhet/toleranse.

	Informant 1 – (1)	Informant 2 – (2)	Kommentarer
Verdier som er viktige med tanke på utvikling av elevens egen identitet	<p>Intervjuer: Er det noe mer du kommer på i forhold til det med verdiformidling som du føler at du ikke har vært innom?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Innsats • Akseptere at vi har ulike evner • «I andre fag så kommuniserer vi til de at gjør deres beste også er dere gode på forskjellige ting, men alle må hvert fall prøve så godt de kan» (Dette kan ha betydning for identitetsutvikling) 	<ul style="list-style-type: none"> • Åpenhet for forskjelligheter • «(...) forståelse og åpenhet for at alle er forskjellige (...)» 	<ul style="list-style-type: none"> • Åpenhet for Forskjeller/ ulikheter • <i>Ulikheter skal anerkjennes og verdsettes (KD, 2017, s. 6).</i> • <i>Demokratiske verdier: gjensidig respekt (KD, 2017, s. 8)</i> • Respekt for at vi er forskjellige (2) • Aksept for at vi er forskjellige (1) • Sammenfating av (1) og (2): Aksept for at du er forskjellig fra andre, og respekt for at andre er forskjellig fra deg.
Verdier med tanke på elevens evne til å samhandle	<ul style="list-style-type: none"> • Høflig • Lyttende • Omtenkksom • Ærlig • Hensyn • «Ehm, f.eks. et ord som å være høflig overfor hverandre syns jeg er viktig, at de kan snakke sammen på en grei måte, selv 	<ul style="list-style-type: none"> • Toleranse: tolerere hverandres ulikheter. • Snakke fint til hverandre (høflig) • Støtte hverandre • Samarbeid • «(...) det med å tolerere at vi jobber ulikt eller tolerere at vi er ulike. Eh, det med å takle å bli satt sammen med 	<ul style="list-style-type: none"> • Mye handler om måten vi skal behandle andre på. • <i>Demokratiske verdier: toleranse</i> • <i>«Alle elever skal behandles likeverdige, og ingen elever skal utsettes for</i>

	<p>om de eventuelt er uvenner (mhm). Jeg mener at de bør øve seg på å være lyttende overfor hverandre, jeg syns de bør være omtenksomme og ærlige overfor hverandre. Hensynsfull er et ord som vi har jobbet veldig mye med, om det er et ord som er en del av deres identitet, det vet jeg ikke, men jeg tror de er klar over hvorfor de må vise hensyn innimellom og hvorfor det er viktig at andre viser hensyn overfor de»</p>	<p>hvem det skulle være (...)»</p> <ul style="list-style-type: none"> • «I samhandling, det med å snakke fint til hverandre, ros hverandre, backe hverandre opp, og dytte hverandre videre, hjelpe hverandre, det er viktige verdier (mhm) som elevene må kunne for å kunne samhandle (mhm)» 	<p><i>diskriminering</i> » (KD, 2017, s. 5). (Høflighet)</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Skolen skal ta hensyn til mangfoldet av elever og legge til rette for at alle får oppleve tilhørighet i skole og samfunn» (KD, 2017, s. 5). (Hensyn)
<p>Verdier med tanke på elevens evne til å bidra i samfunnet</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vise hensyn • Modighet • Omtenksomhet • Raushet • Å være greie med hverandre • Overbærende/ tolerant • «(...) hvis de blir mer 	<ul style="list-style-type: none"> • Psykologisk førstehjelp/evne til å hjelpe seg selv/ha det bra med seg selv/selvstendighet • Omsorg • «(...) for å komme dit at de kan bidra i samfunnet så må de og kunne 	<ul style="list-style-type: none"> • Hensyn (1) • Selvstendighet (2) • Omsorg/ omtanke (2) • «Når lærere viser omsorg for elevene og ser den enkelte,

	<p>hensynsfulle av å være i klassen min, så tror jeg vi får det bedre alle sammen, hvis alle hadde vært gode på å vise hensyn, så tenker jeg det er en slags universell verdi som jeg syns er viktig (ja). At de viser hensyn i framtiden til naboer, studievenner, eller venner og sånn, det tror jeg er viktig.»</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Så å være litt modig til å stå opp for urett det prøver vi å trene de til, men det er jo en langvarig greie (ja)». • «Men jeg tror selv at, mange hadde fått det bedre hvis de hadde brukt og praktisert disse ordene, være omtenksom overfor hverandre, være hensynsfulle og vise at de er litt 	<p>hjelp seg selv først (...)</p> <ul style="list-style-type: none"> • «(...) forskjellige måter man kan vise omsorg på, nå skal vi ut og plukke bær i naturen og det er jo en måte å vise omsorg på eller hjelpe til i samfunnet (...) • «(...) vise de at det er små ting som egentlig skal til for å bidra, og at små ting har en stor verdi allikevel» 	<p><i>anerkjennes menneskeverd et som en grunnleggende verdi for skolen og samfunnet» (KD, 2017, s. 5). Omsorg</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • «Skolen skal også skape respekt for at mennesker er forskjellige, og elevene skal lære å løse konflikter på en fredelig måte. (KD, 2017, s. 9)». Overbærende • <i>Verdiene i skolen skal hjelpe elevene til å bli selvstendige mennesker som både individ og samfunn vil være tjent med (Halvorsen, 2005, s. 52) Skolens verdigrunnlag kan fungere som et redskap for å fremme et psykologisk sterkere og mer autonomt individ</i>
--	---	--	--

	<p>rause og greie med hverandre».</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Jeg tror de er en veldig overbærende klasse som er gode på å, de er gode på å krangle, men de er gode på å bli ferdige med det også (ja), at det går an å være irritert og sinte på hverandre, og snakke sammen og finne ut av det». 		<p><i>(Halvorsen, 2005, s. 96).</i></p>
<p>Hva tenker du om arbeidet med å formidle verdier til elevene?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • God mulighet i skole-sammenheng, men tar elevene med seg verdiene videre? • «Jeg tror jeg har en god mulighet til å vise de hva jeg syns er viktig hvert fall» • «Jeg kan i alle fall påvirke de mens de er på skolen, om de tar det med seg hjem eller ikke det varierer litt» • Stygg ordbruk -> involverte foreldre og fotballtrenere. 	<ul style="list-style-type: none"> • Noe av det viktigste vi gjør • Samspill -> skole, fritid og hjem • «Jeg tenker at det er noe av det viktigste vi gjør (mhm). For det er mye man kan google seg frem til, om 20 år er det ikke sikkert at de trenger å vite alt vi gjør på skolen, men de trenger å være gode mennesker og ha gode verdier, eh, det er det som kommer til å være viktig i samfunnet vårt framover. Mange 	<ul style="list-style-type: none"> • Muligheter for verdi-formidling ligger der, men det må være et samspill med skole, hjem og fritid for at verdiene skal kunne implementeres. • Tidkrevende (1) • Mulighet til å være et forbilde/ godt eksempel (1) • Noe av det viktigste vi gjør i skolen er å lære elevene å være gode mennesker og ha gode verdier, dette er viktig for samfunnet vårt (2) • Det finnes teori om barnets

	<ul style="list-style-type: none"> • Intervjuer: Vet du hvor lang tid det tok før dere oppdaget stor forbedring? «men det tar tid, og det er travelt nok på skolen her» 	<p>arbeidsplasser som blir byttet ut med roboter etterhvert, men det mellommenneskelige det kommer alltid til å bestå det er ganske viktig at vi lærer de alle verdier som gjør at de kan fungere sammen med andre mennesker og fungerer i et samfunn (mhm)».</p> <ul style="list-style-type: none"> • Intervjuer: Ja, og på hvilke måter opplever du at du som lærer har mulighet til å lære elevene dine verdier? «Altså i utgangspunktet så har vi jo all mulighet til å gjøre det, eh, samtidig så er det et samspill mellom skolen og de som foregår i fritid og i hjemmet, skolen aleine tror jeg ikke kan bidra 100 % til å utvikle et barns verdier, det foregår på så mange ulike arenaer, at vi kan 	<p>verdier i interaksjon med skolens verdier. (2)</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Lærere må bruke sitt profesjonelle skjønn slik at den enkelte ivaretas best mulig i møte med fellesskapet» (KD, 2017, s. 5). Forbilde • Skole-hjem samarbeid. Verdier skal prege skolens og lærernes møte med elevene og med hjemmene (KD, 2017, s. 5).
--	--	--	---

		<p>bidra til en viss grad»</p> <ul style="list-style-type: none"> • Intervjuer: For hva tror du kan hjelpe deg som lærer til å påvirke elevene, hva tror du må til da, for at du skal kunne påvirke dem? «Altså jeg tror at i skolens lille samfunn fra halv ni til to, så tror jeg at veldig mange av elevene innretter seg etter verdiene som gjelder her, men for at det skal implementeres inn i barnet, for at det skal ha det helt med seg videre, så trenger jeg hjelp av at foreldrene og støtter opp under og arbeider med de samme verdiene hjemme». 	
Begrepet verdier	<ul style="list-style-type: none"> • Alt det andre som ikke er fag • Hvordan vi behandler hverandre • De tingene som former oss • «Med-menneskelighet» • «Verdier... det er jo på en måte 	<ul style="list-style-type: none"> • Grunnmuren til vår oppførsel/ hvordan vi handler • Det man verdsetter • Det som er viktig for oss • «Da tenker jeg alt det som ligger i grunnmuren til vår oppførsel hvordan vi 	<ul style="list-style-type: none"> • Oppførsel • Måten man er på • <i>Verdiene er grunnmuren i skolens virksomhet (KD, 2017, s. 5).</i> • <i>«Elevens beste skal alltid være</i>

	<p>alt det andre vi driver med som ikke er fag. Hvordan vi er ovenfor hverandre, hvordan vi behandler klassekamerater , hvordan vi snakker sammen, ehmm, det handler om hvordan vi leker sammen i friminuttene. Verdiene..., ja, egentlig alt det som ikkje er fag (mhm), de tingene som er med på å forme de, som gjør noe med hvordan vi har det (mhm). Medmenneskeli ghet. Elevene seg i mellom, og elevene og de voksne (ja)»</p>	<p>handler, eh. Det var et vanskelig begrep å forklare. Egentlig, ja, det man verdsetter, bare for å bruke et annet begrep for å forklare det, men det som er viktig for oss selv, måten vi er på, hvordan vi tenker»</p>	<p><i>et grunnleggende hensyn» (KD, 2017, s. 5).</i></p>
<p>Begrepet opplæringens verdi-grunnlag</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Verdigrunnlaget i formåls-paragrafen og læreplanen. • Verdiene som er vedtatt at vi skal forme elevene våre inn i. • Grunnlaget for det vi driver med. • «Opplæringens verdigrunnlag, 	<ul style="list-style-type: none"> • Den generelle planen • Danning, ikke bare fag • Verdier de skal ta med seg videre i livet. • «Da tenker jeg litt på den generelle planen, det med at vi skal danne 	<ul style="list-style-type: none"> • Læreplanen • Forme / danne • Skolen har ansvar for at den opplæringen som gis, samsvarer med opplæringslov

	<p>da tenker jeg at det er litt mer sånn teoretisk, da tenker jeg egentlig på læreplanen og det verdigrunnlaget som ligger i den (mhm). Ehm, og de verdiene som er vedtatt at vi skal forme elevene våre inn i (mhm). Ehm, det heter vel formålsparagrafen, er det ikke det? (Mhm, stemmer) At de skal formes i en kristen-humanistisk verdisyn eller noe sånt, jeg husker ikke helt ordlyden. (Mhm) Men det handler jo om..., mer det grunnlaget som ligger bak det vi driver med. (Mhm) Ikke noe som man tenker så veldig mye på til daglig (nei), men det ligger jo i bunn (mhm) i hele</p>	<p>elevene, de skal ikke bare lære fag på skolen, men de skal og komme ut fra skolen som dannede mennesker, så opplæringens verdigrunnlag, det kan ligge veldig mye i det, men jeg tenker blant annet, det vi lærer de her som de skal ta med seg videre i livet som mennesker (ja).»</p>	<p><i>en og læreplanverket (KD, 2017, s. 3).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Overordnet del gir retning for opplæringen i fag (KD, 2017, s. 2).</i> • «Den overordnede delen beskriver det grunnsynet som skal prege pedagogisk praksis i hele grunnopplæringen» (KD, 2017, s. 2).
--	--	---	---

	grunnlaget for skolen.»		
Mer å tilføye med tanke på verdi-formidling	<ul style="list-style-type: none"> • «Nei det er litt, mye som kommuniseres ubevisst» • (M&H: Verdier knyttet til måltid, oppførsel) • (Gym: verdier for godt lagspill) • (Naturfag og samfunnsfag: miljøfokus og demokrati) • (Fag: gjør ditt beste. Gode på forskjellige ting) • På skolekjøkken syns jeg det er en viktig verdi at vi sitter rolig rundt bordet og spiser sammen (mhm), at vi venter med å vaske opp til alle er ferdige å spise der er jo veldig sånn hverdagslig, men det handler jo også om en slags sosial verdi for hva jeg syns er viktig. • «I gym så handler det om 	<ul style="list-style-type: none"> • «Nei, jeg tror egentlig ikke det er noe spesielt (mhm), vi har vært innom mye.» 	<ul style="list-style-type: none"> • Ubevisst (1) • <i>Overordnet del gir retning for opplæringen i fag (s. 2).</i>

	<p>å spille hverandre gode og ikke overkjøre de andre»</p> <ul style="list-style-type: none"> • «I andre fag så kommuniserer vi til de at gjør deres beste også er dere gode på forskjellige ting, men alle må hvert fall prøve så godt de kan» (Dette kan jo ha betydning for identitetsutvikling) • Naturfag og samfunnsfag er det jo mye. Verdi i bunn av det vi underviser. Mye miljøfokus i både naturfag og samfunn, litt ulike innfallsvinkler, men.., Vi lærer og om demokrati og samfunn. SÅ det er jo mye verdi pakket inn i fagene også (ja).. Ja (mhm). 		
--	---	--	--

Tabell 1 – «En oversikt over verdier, inndelt i de tre kategoriene»

Verdier som er viktige med tanke på elevens identitetsutvikling	Verdier som er viktige med tanke på elevens evne til å samhandle med andre	Verdier som er viktige med tanke på elevens evne til å bidra i samfunnet
<ul style="list-style-type: none"> - Aksept for ulikheter - Innsats 	<ul style="list-style-type: none"> - Høflighet - Omtenkksomhet - Lytting - Ærlighet - Hensyn - Toleranse 	<ul style="list-style-type: none"> - Hensyn - Modighet - Overbærenhet / toleranse - Omtenkksomhet - Raushet - Å være greie med hverandre - Selvstendighet - Omsorg

Vedlegg 6 – Analyse av overordnet del

OPPFATNING	ARBEID
<ul style="list-style-type: none"> • «Skolen skal bygge sin praksis på verdiene i opplæringslovens formålsparagraf» (KD, 2017, s. 5). • Verdiene er grunnmuren i skolens virksomhet (s. 5). • «Elevers beste skal alltid være et grunnleggende hensyn» (KD, 2017, s. 5). • Skolen har ansvar for at den opplæringen som gis, samsvarer med opplæringsloven og læreplanverket (s. 3). • Overordnet del gir retning for opplæringen i fag (s. 2). • «Den overordnede delen beskriver det grunnsynet som skal prege pedagogisk 	<ul style="list-style-type: none"> • «Alle som arbeider i grunnopplæringen, må la dette grunnsynet prege planleggingen, gjennomføringen og utviklingen av opplæringen» (KD, 2017, s. 2). • Verdiene må gjøres levende og få betydning for hver enkelt elev, gjennom formidling av kunnskap og utvikling av holdninger og kompetanse (s. 5). • Skole-hjem samarbeid. Verdiene skal prege skolens og lærernes møte med elevene og med hjemmene (s. 5). • «Lærere må bruke sitt profesjonelle skjønn slik at den enkelte ivaretas best

<p>praksis i hele grunnopplæringen» (KD, 2017, s. 2).</p>	<p>mulig i møte med fellesskapet» (KD, 2017, s. 5).</p>
<p>MENNESKEVERDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Skolen skal sørge for at menneskeverdet og de verdiene som støtter opp om det, legges til grunn for opplæringen og hele virksomheten» (KD, 2017, s. 5). • Alle mennesker er like mye verdt (s. 5). • Man skal ikke bli krenket (s. 5). • Tolkning: Menneskeverdet handler om at som mennesker er vi alle like mye verdt. Den verdien vi har som menneske må aldri krenkes. Dette synet skal ligge til grunn for opplæringen. Arbeid: må samsvare med menneskerettighetene. Skolen skal formidle kunnskap og fremme holdninger om disse verdiene: Likeverd, likestilling, hensyn til mangfold, null diskriminering, likeverdige muligheter, selvstendige valg, tilhørighet, ulikheter skal verdsettes. Elevene lærer noe om menneskeverdet når læreren viser omsorg for elevene og ser den enkelte. • Likeverd • Likestilling 	<p>MENNESKEVERDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Når lærere viser omsorg for elevene og ser den enkelte, anerkjennes menneskeverdet som en grunnleggende verdi for skolen og samfunnet» (KD, 2017, s. 5). • «Opplæringen må være i samsvar med menneskerettighetene, samtidig som elevene skal tilegne seg kunnskap om menneskerettighetene» (KD, 2017, s. 5). • Likeverd og likestilling er verdier innenfor menneskeverdet som skal ivaretas og forsterkes. Skolen skal formidle kunnskap og fremme holdninger som sikrer disse verdiene. (s. 5). • «Alle elever skal behandles likeverdig, og ingen elever skal utsettes for diskriminering» (s. 5). • «Elevene skal gis likeverdige muligheter slik at de kan ta selvstendige valg» (s. 5). • «Skolen skal ta hensyn til mangfoldet av elever og legge til rette for at alle får oppleve tilhørighet i skole og samfunn» (s. 5). • Ulikheter skal anerkjennes og verdsettes (s. 6).
<p>IDENTITET OG KULTURELT MANGFOLD</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Skolen skal gi elevene historisk og kulturell innsikt og forankring, og bidra til at hver elev kan ivareta og videreutvikle sin identitet i et inkluderende og mangfoldig fellesskap» (KD, 2017, s. 6). • «Innsikt i vår historie og kultur er viktig for utvikling av elevenes identitet og skaper tilhørighet til samfunnet» (s. 6). • «I en tid der befolkningen er mer sammensatt enn noen gang, og der verden knyttes tettere sammen, blir språkkunnskaper og kulturforståelse stadig viktigere» (s. 7). • «Skolen skal støtte utviklingen av den enkeltes identitet, gjøre elevene trygge på eget ståsted, samtidig som den skal formidle felles verdier som trengs for å 	<p>IDENTITET OG KULTURELT MANGFOLD</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Elevene skal lære å kjenne de verdiene og tradisjonene (kristen og humanistisk arv og tradisjon + den samiske kulturarven) som bidrar til å samle menneskene i landet» (s. 6). • Elevene skal få felles referanserammer som gir rom for mangfold og som gir innsikt i hvordan vi lever sammen med ulike perspektiver, holdninger og livsanskuelser. (s. 6). • Elevene skal bli trygge språkbrukere. • Kunnskap om samfunnets språklige mangfold. Å kunne flere språk er en ressurs i skolen og samfunnet. (s. 6). • Innsikt i den samiske kulturarven (s. 6). • Kunnskap om folkegrupper med status som nasjonale minoriteter i Norge (s. 6).

<p>møte og delta i mangfoldet, og åpne dører mot verden og framtiden» (s. 7).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Felles referanserammer er viktig for den enkeltes tilhørighet til samfunnet (s. 6). • Språk gir oss tilhørighet og kulturell bevissthet. (s. 6). 	<ul style="list-style-type: none"> • Tolkning: Identitet og kulturelt mangfold handler om at elevene skal utvikle sin egen identitet, og at de skal få tilhørighet til samfunnet. Da er det viktig å fremme verdien om inkludering, når man underviser om kulturarv, man skal ha et positivt grunnsyn når man lærer elevene språkkunnskaper og kulturforståelse. Det handler om å støtte utviklingen av den enkeltes identitet (gjøre elevene kjent med seg selv, og trygge på seg selv). Også handler det om å formidle felles verdier som trengs for å møte og delta i mangfoldet. (Positive holdninger til ulike, språk, kulturer, inkludering).
<p>KRITISK TENKNING OG ETISK BEVISSTHET (s. 7).</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Skolen skal bidra til at elevene blir nysgjerrige og stiller spørsmål, utvikler vitenskapelig og kritisk tenkning og handler med etisk bevissthet» (KD, 2017, s. 7). • Nysgjerrige. Stiller spørsmål. Utvikler vitenskapelig og kritisk tenkning. Handler med etisk bevissthet. • Kritisk og vitenskapelig tenkning innebærer å bruke fornuften på en undersøkende og systematisk måte i møte med konkrete praktiske utfordringer, fenomener, ytringer og kunnskapsformer. • «Etisk bevissthet er å veie ulike hensyn mot hverandre og er nødvendig for å være et reflektert og ansvarlig menneske» (KD, 2017, s. 7). • Elevene skal utvikle god dømmekraft. 	<p>KRITISK TENKNING OG ETISK BEVISSTHET (s. 7).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elevene skal møte konkrete praktiske utfordringer som krever at man bruker fornuften på en undersøkende og systematisk måte. • Opplæringen skal skape en forståelse av at metodene for å undersøke virkeligheten må tilpasses det vi ønsker å studere, og at valg av metode påvirker det vi ser. (Dette krever at elevene reflekterer over det de gjør) • Vurdere ulike kilder til kunnskap og tenke kritisk om hvordan kunnskap utvikles. • Forstå at egne overbevisninger kan være ufullstendige eller feilaktige. • Elevene skal øve seg på å veie ulike hensyn opp mot hverandre. De skal bli fortrolige med etiske problemstillinger og kunne foreta etiske vurderinger. • Tolkning: gjennom å la elevene få bryne seg på ulike problemstillinger, skal elevene utvikle god dømmekraft. (vitenskapelig og kritisk tenkning, og etisk bevissthet)
<p>SKAPERGLEDE, ENGASJEMENT OG UTFORSKERTRANG</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Skolen skal la elevene utfolde skaperglede, engasjement og utforskertrang, og la dem få erfaring med å se muligheter og omsette ideer til handling» (KD, 2017, s. 7). • Tolkning: Skaperglede, engasjement og utforskertrang handler om at opplæringen skal stimulere elevenes nysgjerrighet, og øve dem på å stille spm, utforske og eksperimentere. Dette kan man få til gjennom bruk av skapende 	<p>SKAPERGLEDE, ENGASJEMENT OG UTFORSKERTRANG</p> <ul style="list-style-type: none"> • I opplæringen skal elevene få rike muligheter til å utvikle engasjement og utforskertrang (s. 7). • Stille spm, utforske, eksperimentere • Sansing. Tenkning. Estetiske uttrykksformer. Praktiske aktiviteter. • Lek (s. 8). • Samarbeid • Kulturelle opplevelser • Skapende læringsprosesser

<p>læringsprosesser, der elevene får mulighet til å omsette ideene sine til handling.</p>	
<p>RESPEKT FOR NATUREN OG MILJØBEVISSTHET (s. 8).</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Skolen skal bidra til at elevene utvikler naturglede, respekt for naturen og klima- og miljøbevissthet» (KD, 2017, s. 8). • Menneske er en del av naturen og har ansvar for å forvalte den på en forsvarlig måte. • Naturen er en kilde til nytte, glede, helse og læring. 	<p>RESPEKT FOR NATUREN OG MILJØBEVISSTHET (s. 8).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunnskap om naturen • Respekt for naturen • Oppleve naturen • Utvikle bevissthet om hvordan menneskets levesett påvirker naturen og klimaet. • Utvikle vilje til å ta vare på miljøet. • Løse klimautfordringer i fellesskap • Tolkning: Respekt for naturen og miljøbevissthet handler om at elevene skal få kunnskap om naturen, og kunnskap om hvordan vi mennesker påvirker naturen, og de skal utvikle vilje til å ta vare på naturen.
<p>DEMOKRATI OG MEDVIRKNING</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Skolen skal gi elevene mulighet til å medvirke og til å lære hva demokrati betyr i praksis» (KD, 2017, s. 8). • Opplæringen skal fremme oppslutning om demokratiske verdier og demokratiet som styreform. • Å delta i samfunnet innebærer å respektere og slutte opp om grunnleggende demokratiske verdier. • Demokratiske verdier: Gjensidig respekt, toleranse, den enkeltes tros- og ytringsfrihet, frie valg. • Skolen skal fremme demokratiske verdier og holdninger som motvekt mot fordommer og diskriminering. Skolen skal også skape respekt for at mennesker er forskjellige, og elevene skal lære å løse konflikter på en fredelig måte. (s. 9). • Tolkning: Elevene skal slutte opp om grunnleggende demokratiske verdier og demokratiet som styreform. Da må elevene oppleve hva demokrati vil si i praksis. Dette skjer ved at elevene blir lyttet til, får mulighet til å påvirke det som angår dem, blir møtt med gjensidig respekt. De skal også oppleve at alle har like rettigheter og muligheter til å delta i beslutningsprosesser, og de skal oppleve respekt for at folk er forskjellige. 	<p>DEMOKRATI OG MEDVIRKNING</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forståelse for demokratiets spilleregler og betydningen av å holde disse i hevd (s. 8). • Aktiv deltakelse (s. 9). • Elevene skal tilegne seg demokratiske verdier og holdninger. • Respekt for at mennesker er forskjellige. • Lære å løse konflikter på en fredelig måte. • Alle skal ha like rettigheter og muligheter til å delta i beslutningsprosesser. • Urfolkperspektivet • Minoritets- og majoritetsperspektiv. Skal vi ta hensyn til mangfoldet eller skal vi ta hensyn til å inkludere den enkelte? • Elevene skal oppleve demokrati i praksis: <ul style="list-style-type: none"> - de skal bli lyttet til - erfare at de har reell innflytelse - kunne påvirke det som angår dem • Demokrati i praksis. Elevene skal få erfaringer med og praktisere ulike former for demokratisk deltakelse og medvirkning. Aktiv deltakelse. Medvirkning. • Dialogen mellom lærer og elev, og mellom hjem og skole, må være basert på gjensidig respekt.

(Kunnskapsdepartementet, 2017)

Oppsummering av analysen:

Overordnet del av læreplanverket beskriver mange ulike verdier. For å systematisere og sammenfatte verdiene, kan man tenke at verdisynet i overordnet del skal hjelpe elevene på tre ulike nivå. Det handler om verdier som er viktige for elevens identitetsutvikling. Verdier som er viktige for elevens evne til å samhandle med andre. Og til sist, verdier som er viktige med tanke på elevens evne til å bidra i samfunnet. Med andre ord skal verdiene kunne hjelpe elevene til å leve godt med seg selv, andre og samfunnet.